

CERAMICA OTOMANĂ DESCOPERITĂ ÎN JUDEȚUL CONSTANȚA

Niculina DINU*

Cuvinte cheie: arheologie, Dobrogea, ceramică otomană, Milet, Iznik, Kutahya, maiolică italiană, porțelan chinezesc.

Keywords: archaeology, Dobrudja, ottoman pottery, Milet, Iznik, Kutahya, italian maiolica, chinese porcelain.

Rezumat: Al treilea articol despre ceramica otomană descoperită în județul Constanța vine să le completeze pe primele două, care au analizat câteva dintre aceste descoperiri. În acest studiu, cantitatea mare și diversificată de material otoman aduce câteva precizări privind circulația mărfurilor otomane în zona Dobrogei, momentul în care acestea apar, dar și despre rețeaua comercială din regiune. Cele mai timpurii sunt produsele din secolele XV-XVI, care apar mereu împreună cu majolica italiană și continuă cu posibile produse de serie mică, realizate exclusiv în secolul al XVI-lea în atelierele din Iznik. Pentru secolul al XVIII-lea, există o concentrație mai mare de ceramică Kutahya pentru Ester, la Ghiaurchiori și cetatea Karaharman fiind mai rară, în contextul războaielor turco-ruse.

Abstract: The third article about the Ottoman pottery discovered in Constanța County comes to complete the first two studies that analyzed some of these discoveries. In this study, the large and diversified amount of Ottoman material brings some clarifications regarding the circulation of Ottoman goods in the Dobrudja area, the moment when they appear, but also about the commercial network in the region. The earliest are the 15th-16th century products that always appear together with Italian majolica and continue with possible small series products, exclusively made in the 16th century in the workshops in Iznik. For the 18th century, there is a greater concentration of Kutahya pottery to Ester, at Ghiaurchiori and Karaharman fortress they are rarer in the context of turkish-russian wars.

În acest articol vom analiza cel de-al treilea lot de ceramică otomană și alte importuri descoperite în cercetările din siturile Târgușor-Ester, Vadu-Ghiaurchiori

* Niculina DINU: Muzeul Brăilei "Carol I", Brăila; e-mail: niculina_dinu@yahoo.com

și cetatea Karaharman¹. Acest lot este cel mai mare dintre cele trei studiate, cuprinzând 128 fragmente. O parte a fragmentelor analizate sunt identice cu unele publicate anterior și se pot considera părți din același obiect sau din unul asemănător, în acest caz fiind vorba de seturi². Dacă la Ester sunt mai multe fragmente de Kutahya, comparativ cu cele de Iznik, în cazul celorlalte două situri este mai bine reprezentată în descoperiri ceramica de Iznik. Ca forme, predomină bolurile, farfuriile și cămile de Iznik, pentru perioada cuprinsă între secolele XVI-XVII, și ceștile de cafea de Kutahya, în secolul al XVIII-lea.

Totuși, cele mai timpurii descoperiri aparțin unor boluri de argilă roșie cu angobă sau smalț turcoaz, cel descoperit la Ghiaurchioi având linii subțiri negre, sgraffitate, iar cel de la Karaharman, din jumătatea superioară a vasului, este colorat și la exterior, unde se poate vedea că a avut aplicată angobă crem până la jumătate. Fără alte elemente care să ajute la o datare precisă, acestea se pot atribui fie unor ateliere anatoliene, fie unora din Iran, care funcționau undeva în perioada secolelor XV-XVI. Pentru că datarea este limitată de mărimea lor, pot fi considerate produse venite din Anatolia sau Orientul Mijlociu³ deoarece apar alături de fragmentele de maiolică italiană cu decor *scară* aduse de italienii care făceau legătura între Marea Mediterană⁴ și Marea Neagră⁵, iar de aici produsele se răspândeau în zona Dunării de Jos⁶.

Se observă prezența unor produse fine, de lux, lucrate atent, cu desene precise și culori care nu depășesc contururile, unele imitând decorațiunile porțelanului chinezesc, altele având desenul floral specific atelierelor otomane.

Cele mai timpurii descoperiri sunt cinci fragmente de farfurii adânci din pastă dură, de caolin, cu o grosime de până la 0,8 cm, cu desen albastru cobalt (Pl. 2/4a-b, 8,16, 19, 24a-b, cat. nr. 57, 62, 74-76), un fragment de bol (Pl. 2/9, cat. nr. 106) și unul, cel mai probabil, dintr-o cană (Pl. 3/9a-b, cat. nr. 125). Bolul și fragmentul de cană au culoarea de fond albastru-cobalt și se apropie de desenul și stilul *Baba Nakkash*, din primele decenii ale secolului al XVI-lea. Liniile duble ce marchează mijlocul bolului în interior, dar și marginea exterioară de piciorul vasului, sunt un alt indiciu pentru datarea timpurie a fragmentului, motivul dublu fiind o reminiscență a decorațiunilor ce imitau porțelanul chinezesc⁷.

Fragmentul cel mai mare, din cele cinci descoperite într-o groapă la Ghiaurchioi, are ca motiv decorativ ciorchinele de strugure (Pl. 2/24a, cat. nr. 57)⁸. Nuanța în care a fost desenat este albastru deschis, cu boabele colorate parțial, iar frunza are două culori, albastru și turcoaz. Este un fragment pe care banda dublă de închidere a decorului este liniară și nu în acoladă, așa cum era motivul original. Pe exterior există o linie dublă, albastră, care marchează doar piciorul

¹ IOSIPESCU, CUSTUREA & CHERA 1982; CUSTUREA 1983, p. 300-304; CHERA & CUSTUREA 1985; IOSIPESCU, CHERA & CUSTUREA 1986; CUSTUREA 1986, p. 545-550; CUSTUREA 1997, p. 32-33.

² DINU 2009; DINU 2010.

³ ARVANÍTI 2013, II, p. 247-248.

⁴ YENIŞEHIROGLU 2004.

⁵ MATEESCU 1971; PLETNYOV 2004.

⁶ DINU 2016, p. 105-112.

⁷ RABY & ATASOY 1994, p. 122-124.

⁸ RABY & ATASOY 1994, cat. no. 185-187; HITZEL & JACOTIN 2005, cat. no. 10, p. 59.

vasului, și nu există nici o urmă de cercuri care ar fi fost trasate pe fundul farfuriei, așa cum există la unele produse ale Iznikului.

Celelalte fragmente prezintă aceleași nuanțe de albastru deschis și închis, fără turcoaz. Două din ele (Pl. 2/4a, 19, cat. nr. 62, 74) au decor *solz de pește*, colorat parțial. Acestor fragmente le este comun, pe lângă aceeași nuanță de albastru, și modul în care sunt colorate suprafețele rotunde (boabe de struguri sau solzi de pește). Desenul nu este complet colorat, păstrându-se o porțiune albă care să dea iluzia luminozității vasului. Compoziția presupune multă experiență în utilizarea cobaltului, dar și îndemânare pentru realizarea complexității decorative⁹. Pentru că fragmentele sunt foarte mici nu se pot încadra foarte strâns, la fel ca și în cazul altor două fragmente florale (Pl. 2/8, 16, cat. nr. 75-76) care pe baza pastei, a culorilor folosite, precum și a smalțului pot fi considerate ca aparținând primei jumătăți a secolului al XVI-lea. Smalțul utilizat pentru acoperirea decorului este alcalino-stanifer, pentru că rezultatul a fost un produs mat, fără strălucirea caracteristică produselor de Iznik. Prin calitatea pastei, a grosimii, dar și a nuanțelor și smalțului, se pare că aceste fragmente au fost produse în același atelier. Mai mult decât atât, în timpul arderii smalțul a format bule pe partea inferioară, fapt observat la toate fragmentele, deci este încă o dovadă că sunt fabricate în același loc și cel mai probabil acesta ar fi Damasc, la jumătatea secolului al XVI-lea.

Alte fragmente ce se pot pune pe seama produselor timpurii sunt cele de boluri decorate cu flori în trei petale, centrate într-un medalion rezervat în alb. Culoarea florilor poate fi albastră sau turcoaz, contururile fiind realizate cu albastru, în cazul celor mai timpurii, și cu negru, pentru cele post 1530, iar frunzele acestora sunt obținute printr-o trăsătură de pensulă, semănând cu virgulele. Fondul care acoperă bolurile poate fi albastru-gri, verde turcoaz sau albastru închis.

Decorurile timpurii se caracterizează prin acuratețea desenului și respectarea liniilor de contur. Primele motive folosesc nuanțele de cobalt albastru și alb, pentru ca mai apoi să apară negrul utilizat în special la contururi. Pentru că produsele timpurii au fost obiecte de lux, uneori imitând porțelanul chinezesc, fabricate mai mult pentru curtea sultanilor, atenția pentru detalii și complexitatea decorativă au fost prioritare. În cazul bolurilor se observă preferința pentru decor pe ambele părți, pentru linii duble la marginea buzei și în zona piciorului, pentru flori sau frunze care sunt desenate într-un medalion rezervat în alb, în timp ce fundalul este colorat cu nuanțe de albastru sau cu turcoaz. Exteriorul este preferat pe fond alb, pe care s-a desenat cu albastru sau negru. Motivele utilizate pentru interior, în cazul fragmentelor descoperite la Ghiaurchioi și Karaharman, sunt florile cu trei petale (Pl. 1/18a, cat. nr. 55, Pl. 2/23a, cat. nr. 68, Pl. 3/13a, cat. nr. 56), lalelele și chiparosul (Pl. 1/10a, cat. nr. 69, Pl. 3/4a, cat. nr. 98). La exterior este utilizat un desen minimalist, negru sau albastru, cu vrejuri, cârcei și flori trasate subțiri, cu frunze ce seamănă a virgule. Liniile duble utilizate intens la începutul secolului al XVI-lea tind să se simplifice, devenind una singură, mai ușor de realizat la buză sau în centrul lui.

⁹ RABY & ATASOY 1994, p. 59.

Un fragment de bol sau farfurie mai puțin întâlnit (**Pl. 1/16a-b**, cat. nr. 51) pare să fi fost colorat cu albastru, iar dungile subțiri au fost rezervate în alb. Din cauza incendierii zonei în care a fost descoperit, smalțul și culorile au devenit aproape negre, iar datarea se poate face în general, ca aparținând primei jumătăți a secolului al XVI-lea.

Un alt desen utilizat de timpuriu, tot ca o influență chineză, este motivul norilor sau al benzilor cu nori, care trece prin același proces de simplificare până în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. În cazul fragmentului descoperit la Ghiaurchioi (**Pl. 1/19a**, cat. nr. 59), motivul a fost redus la o bandă șerpuită conturată cu albastru și colorată în turcoaz, un desen mult simplificat comparativ cu unul utilizat în perioada desenului alb-albastru¹⁰. Tot un decor timpuriu preluat a fost cel al lotusului, dar aici, pentru fragmentul de farfurie (**Pl. 2/20a-b**, cat. nr. 52) descoperit tot la Ghiaurchioi, este vorba de un produs mai târziu, probabil spre sfârșitul secolului al XVI-lea. Porțiunea a fost decorată cu o bandă cu lotuși, dar calitatea angobei folosită a dus la exfoliere. Farfuria adâncă, formă uzuală pe piața produselor Iznik, a vrut să aibă un model de margine în acoladă, model apărut tot la începutul secolului, dar nevoia de rapiditate a eliminat orice complexitate, astfel că motivul se păstrează doar prin linia frântă ce imită o acoladă. Motivul cu lotus este realizat cu ajutorul conturului negru și al culorii de umplere albastru-gri. Smalțul pare să fi interacționat cu compușii decorului și a dat un aspect lăptos.

Decorul *solzilor de pește*, utilizat individual sau pe toată suprafața obiectului, se păstrează și pentru decorul policrom, post 1550. La modelele elaborate erau trasați întâi solzii urmând ca nuanțele de colorare să fie aplicate păstrând spații albe în cuprinsul fiecărui solz, pentru ca tot decorul să lase impresia de luminozitate, suprapunere sau volum (**Pl. 3/2, 10a**, cat. nr. 101, 50). Dar odată cu orientarea spre o piață tot mai dornică de produse de Iznik, apare și nevoia de simplificare a muncii depuse pentru realizarea obiectelor: solzii nu mai sunt trasați primii, ci se trece la colorarea suprafețelor atribuite acestui motiv și ulterior li se face conturul (**Pl. 2/1, 3**, cat. nr. 118 și 124).

Smalțul folosit pentru produsele timpurii nu a fost mereu cel plumbifer, care i-a asigurat strălucirea produsului și rezistența în timp. Sub influența Orientului Mijlociu, și Iznikul va folosi la început un amestec de smalț alcalino-stanifer, care dă opacitate obiectelor. Pentru că atelierele de la Damasc și-au păstrat specificul utilizării lui și după cucerirea otomană, unele dintre fragmentele descoperite la Ghiaurchioi și Karaharman sunt greu de atribuit unuia sau altuia din ateliere. Astfel, un produs ce ar putea fi atribuit producției Damascului, datat undeva la mijlocul secolului al XVI-lea, dacă nu cumva și mai târziu, a fost descoperit la Karaharman (**Pl. 2/14**, cat. nr. 123). Fragmentul aparține unui recipient închis (cană, *sürahi*) și are un fond albastru cobalt dat imprecis, cu urme de pensulă. Modelul în ansamblu a fost unul închis la culoare, porțiunile albe sunt foarte puține și mici comparativ partea albastră. Câteva pete de turcoaz sunt indiciul unui produs timpuriu, când negrul nu era folosit pentru contur. În sprijinul acestei afirmații vine și smalțul matifiant aplicat peste desen. Un fragment de bol

¹⁰ ATASOY & RABY 1994, cat. no. 291.

cu desen albastru închis și turcoaz (Pl. 2/5a-b, cat. nr. 70) poate fi încadrat la mijlocul secolului al XVI-lea când apare decorul floral și prezența unor buchete cu două-trei flori sau inflorescențe pe spatele vasului (bol sau farfurie). Acest fragment este decorat cu albastru și turcoaz, din acest motiv putând fi considerat din primele încercări de desenare în această manieră. Pentru motivele policrome exteriorul vaselor se decorează alternativ cu o floare deschisă și legături de câte două frunze sau boboci de floare cu frunze subțiri (Pl. 3/10b-11b). Cele două fragmente care prezintă acest tip de decor au diferite motivele ornamentale din interior. În timp ce fragmentul nr. 50 (Pl. 3/10a) are fundalul cu motivul *solzi de pește*, negru la contur și verde închis pentru colorare, în care s-a rezervat un medalion alb unde au existat alte motive colorate cu o nuanță de roșu în relief, care s-a exfoliat, al doilea fragment de farfurie, mai mare ca dimensiune, ne oferă imaginea unui decor policrom, cu flori de măceș grupate câte trei și ramuri subțiri de zambile (Pl. 3/11a). Conturul este foarte subțire, negru, frunzele atent desenate sunt colorate cu verde, iar florile de măceș au aplicat un strat gros de culoare roșie (mai mult o pastilă), zambilele sunt foarte subțiri, colorate cu albastru închis. Asocierea măceșilor grupați în buchet cu lalele sau zambile a început undeva după 1575, măceșul nefiind tot timpul utilizat în schema decorativă de la sfârșitul secolului al XVI-lea, fiind mai mult preferate lalelele, zambilele și trandafirii¹¹. Smalțul plumbifer este deteriorat în cazul acestuia, dar pentru farfuria cu motiv *solzi de pește* se poate considera un smalț cu mai mult staniu în compoziție, după opacitatea avută la exterior. Este un fragment rulat, iar descoperirea lui în groapă presupune că a provenit dintr-un alt loc, care a fost reamenajat. Atât la aceste farfurii, cât și la fragmentul 3 din planșa 3 (Pl. 3/3), le este caracteristică pastila de roșu aplicată decorului floral, tehnică folosită în primele decenii de când această culoare intră în programul decorativ al curții otomane și de aici spre o piață exclusivistă.

Două fragmente de cană (cat. nr. 93 și 95), descoperite în cetatea Karaharman, asemănătoare ca decor floral, au greșeli de execuție. Pasta, deși este caolin tare, nu a avut o angobă impermeabilă, pe care nuanțele folosite să nu se absoarbă în ea. Culoarea verde utilizată la frunze, în contact cu smalțul ce pare mai mult staniu, a creat halouri violet (Pl. 3/6,8). Decorul lor este la prima vedere asemănător: au zona superioară gâtului ornamentată cu flori pe tije înalte cu câte două frunze, dispuse ușor înclinat (posibil lalele). Banda care desparte gâtul de corpul cunii este lucrată diferit, chiar dacă este o linie subțire cu puncte dedesubt și o bandă albastră, mai lată în cazul fragmentului nr. 95 (Pl. 3/6) și mai subțire, inegal trasată, în cazul nr. 93 (Pl. 3/8). La acesta din urmă există o garioafă desenată segmentat cu pastă roșu-cărămiziu. Smalțul aplicat vaselor a dat un fond mai crem spre maro (posibil datorită prezenței oxizilor de fier în același loc unde a fost descoperit) pentru nr. 93 și alb lăptos pentru nr. 95.

Pastila roșie ce se aplica în relief decorurilor ceramice suferă de cele mai multe ori exfolieri, desprinderi de obiect pe fondul distrugerii smalțului. Un fragment de farfurie (Pl. 2/15, cat. nr. 116) la care nuanța de roșu este spre portocaliu, iar reliefarea pastilei este foarte mică, ar putea avea o variantă a

¹¹ MATERNATI-BALDOUY & SOUSTIEL 2006, cat. no. 323, p. 390.

decorului cu măceși, de la nr. 99. Dimensiunea redusă a fragmentului prezintă doar câteva petale din floarea centrală și altele din cea de deasupra, ceea ce arată că este vorba de un decor în buchet. Modul în care este realizat desenul și nuanțele folosite pentru el îl încadrează între farfuriile produse la începutul secolului al XVII-lea. Un fragment cu decor suprapus (Pl. 3/5, cat. nr. 105), constând în lalea albastru-gri, nor chinezesc sau poate o bandă de nori, totul așezat într-un medalion, are porțiunea cu pastilă roșie, aflată sub lalea, deteriorată. Culorile albastru și verde sunt mai apoase, fără strălucire, ceea ce îl așează cronologic la începutul secolului al XVII-lea, chiar dacă este din pastă dură și are strat de smalț plumbifer. Din pastă dură este și un fragment de cană (posibil *hanap*, după peretele drept păstrat), dar decorul lui este foarte subțire, pe fond alb. Sunt desenate într-un medalion roșu-portocaliu ușor reliefat flori, posibil de prun, și boboci albaștri (Pl. 2/18, cat. nr. 96). Smalțul plumbifer a fost aplicat în strat subțire.

Un fragment de *hanap* cu pereți înclinați (Pl. 2/17, cat. nr. 115), din pastă tare, smălțuit plumbifer, prin decor și calitatea culorilor folosite poate fi încadrat la sfârșitul secolului al XVI-lea. Porțiunea păstrată este chiar de la buza vasului, astfel că se poate vedea că este un *hanap* trunchi de con, ce avea diametrul gurii mai mic decât baza lui. Acest model a început să fie produs la Iznik după 1590¹². Se observă că desenul este simplificat, banda care marchează marginea buzei este formată doar din spirale negre, subțiri, care să sugereze motivul *valurilor sparte*. Culoarea de fond, verdele, a fost aplicat după ce s-a tras prima linie orizontală din buză. Ce-a de-a doua linie, neagră, vine după aplicarea culorii, la fel și spiralele. Sub acest model peretele cunii este tratat ca o coală albă pe care se desenează tije lungi de flori, cu crengi înflorite sau cu fructe mici. În general, acest tipar decorativ trebuie să aibă în compunerea lui alternanța trandafirilor cu lalelele sau cu zambilele, dar există și cazuri în care unele dintre ele sunt împreună cu ramuri de prun înflorit sau cu ramuri cu mici frunze verzi, la care se aplică puncte de roșu ca niște mici fructe¹³.

Atelierele otomane foloseau tradițional roșul pentru desenul trandafirilor și al garoafelor; zambilele, lalelele, precum și ramurile înflorite puteau avea și alte culori, în afară de roșu. În cazul acestor descoperiri avem alte două fragmente (Pl. 2/2,7, cat. nr. 119, 111) care au desen cu lalele și contururi bine trasate, chiar dacă nuanța de albastru a fost mai apoasă și a ieșit din contur. Un decor asemănător se vede și la fragmentul nr. 102 (Pl. 3/7), care provine dintr-o cană sau vază, care are pe fond alb două flori, cea cu albastru este o lalea, a doua cu verde ar putea fi un boboc de trandafir. La fel, colorarea nu a respectat limitele trasate subțire cu negru. Aceste fragmente se pot încadra undeva între 1590-1620, fiind totuși produse calitative ale atelierelor de la Iznik.

Trecerea spre stilul comercial, cu decor realizat rapid, fără mare atenție la detalii, se vede la fragmentul nr. 103 (Pl. 3/12). Acesta este o porțiune de cană, mai exact din zona unde corpul se subțiază pentru a fi format gâtul. Astfel, fragmentul a păstrat și banda care delimita cele două registre decorative: al

¹² ATASOY & RABBY 1994, p. 39.

¹³ MILOŠEVIĆ & TOPIĆ 2010, p. 163, Sl. 27-27a.

gâtului - cu motive geometrice, florale sau vegetale de mici dimensiuni, alte motive preluate din porțelanul chinezesc; al corpului - flori, inflorescențe, palmete, medalioane sau lambrechini, motive dispuse de la picior spre gât. În zona de îngustare se observă că banda a fost mai întâi marcată cu albastrul-turcoaz de colorare și abia apoi s-au desenat valuri strânse peste care vin orizontal linii într-o acoladă frântă, pentru acestea fiind folosit negrul cu grosime inegală. Corpul cănii a avut un motiv compus din palmete și flori de prun, cel mai probabil. Palmeta este albastră cu margine conturată segmentat, negru, iar florile de prun au o colorare în roșu-portocaliu apos, care le depășește forma. Palmeta este singura care are desenul și culoarea bine aplicate. Smălțul cănii este unul plumbifer, dat în strat gros, astfel că fragmentul nu și-a pierdut strălucirea. El s-ar putea încadra în prima jumătate a secolului al XVII-lea.

Un fragment de bol cu fond alb și decor pe ambele părți ar putea aparține perioadei de trecere spre folosirea culorii roșii în decorul veselei (Pl. 1/15a-b, cat. nr. 63). Motivul decorativ de la interior, atât cât s-a păstrat, este o rodie albastră, care are în mijloc, rezervat în alb, o floare în stilul *cintamani*. Exteriorul are o floare cu petale, deschisă, de culoare violet, cu mijloc albastru deschis, apos, la fel cum îi sunt și frunzele. Contururile sunt făcute cu albastru închis, ceea ce ne face să îl atribuim unei faze Damasc din cadrul atelierelor Iznikului, pentru că smălțul său este plumbifer, lucios și nu stanifer cum îl făceau cei de acolo¹⁴. Alt fragment, tot de bol, dar de mici dimensiuni, care este din marginea superioară, are același motiv *cintamani* desenat la exterior (Pl. 1/13a-b). Au fost folosite culori de contrast care dau iluzia de două modele *cintamani* suprapuse: fiecare formă rotundă are de fapt două cercuri concentrice. Cercurile mari au fost colorate cu un albastru marin, iar cercul interior a primit un punct de culoare vineție. Aceeași utilizare a culorilor apoase se vede și aici, albastrul marin este diluat, dar strălucitor, culoarea de violet închis se diluează când este mișcat bolul, iar după ardere au apărut două nuanțe violet. Interiorul lui are un fragment dintr-un decor cu albastru, care se întindea pe tot peretele (Pl. 3/13b). Conturul și liniile din marginea buzei sunt într-o nuanță de albastru-gri, iar smălțul este plumbifer, strălucitor. Deși nu au analogii în prezent, ele pot fi considerate ca aparținând celei de-a doua jumătăți a secolului al XVI-lea. Cu urme de decor ceva mai abstracte, dar tot cu nuanțe de albastru, alte două fragmente ar putea fi incluse în cronologia ceramicii de Iznik cu începere de la jumătatea secolului al XVI-lea (Pl. 1/6-7, nr. cat. 61, 77). Fără a avea decor la interior, ele pot fi atât fragmente de căni cât și de boluri. Decorurile vegetal-florale au fost lucrate îngrijit, cu nuanțe de albastru închis și bleu, dar și diverse culori de turcoaz (spre verde sau albastru), totul pe fond alb, ceea ce a dat produselor strălucire și luminozitate.

Descoperirile de Iznik de la Ester au fost din seria produselor din pastă moale, cu decor schematic, trasat gros, și probabil ca o modă s-a observat predominanța smălțului plumbifer verde (Pl. 1/1-2, 4-5, 20). Decorul negru, trasat gros, a influențat smălțul, care primește irizări galbene în aceste porțiuni, cel mai bine observându-se la fragmentul mare de farfurie adâncă (Pl. 1/20a-b, cat. nr. 6). Dar există un alt fragment care este mult mai îngrijit lucrat, din ceramică tare, cu

¹⁴ ATASOY & RABY 1994, cat. no. 598.

decor subțire (Pl. 1/17, cat. nr. 4). Asemănător lui, dar redus ca dimensiune, este nr. 3 (Pl. 1/3), care provine dintr-o porțiune de margine. Lor le este specific desenul în bandă cu jumătăți de floare și liniile de separare dintre aceasta și interiorul vasului. La fragmentul nr. 6 se observă o porțiune din decorul interior, care era format dintr-o ghirlandă de flori și frunze. Întregul decor este atent realizat, fără colorări peste contur, iar modelul este unul simplu. Analogie pentru această ghirlandă găsim la o farfurie asemănătoare, dar a cărei margine este desenată cu grupuri de două flori dispuse oblic, care este datată în secolul al XVII-lea¹⁵. Chiar dacă unele dintre descoperirile din secolul al XVII-lea au culori vii, strălucitoare, cum este cazul fragmentului de cană sau *surahi* și cel de farfurie, pasta lor este una moale, poroasă (Pl. 1/5, cat. nr. 15, Pl. 1/11, cat. nr. 14). Un alt fragment din marginea unei farfurii adânci (Pl. 2/22, cat. nr. 81) ne arată un produs inferior la care, pe lângă pasta moale, culorile trec de conturul gros al desenului. Ca o amintire a tradiției de început în aplicarea roșului, aceste trei fragmente au porțiuni roșii în relief, care nu rezistă întotdeauna trecerii timpului. Cănille din a doua jumătate a secolului al XVII-lea se simplifică în decorul piciorului sau al buzei, în locul unor benzi complicate, atent lucrate, se folosește doar linia dublă pentru conturul zonei de îmbinare a piciorului cu corpul. Iar pentru partea de jos a corpului se folosește o bandă formată din linii oblice, linii în zig-zag, totul trasat cu nuanțe de negru.

Fragmentele mai rar întâlnite în cadrul cercetărilor arheologice sunt cele de capace și torți de cană, lampă, vază sau *hanap*. Aceste accesorii ale veselei cu forme închise sunt primele care se distrug în timpul utilizării. În cadrul lotului analizat sunt două fragmente de capac (Pl. 3/1, cat. nr. 104, Pl. 3/2, cat. nr. 103) și două de torți (Pl. 2/21, cat. nr. 117, Pl. 2/25a-b, cat. nr. 122). Toate sunt din pastă tare, caolin, atent lucrate și decorate. Primul capac este unul plat, forma fiind folosită din al patrulea deceniul al secolului al XVI-lea, în timp ce al doilea este unul înalt, utilizat de la începutul secolului al XVI-lea. În general, un capac plat este folosit pentru *hanap*, celălalt este utilizat cu precădere pentru orice formă de cană, cu corp rotund sau globular. Primul fragment de capac are decor subțire, asemeni modelului *tughra* (Pl. 3/1), dar în nuanțe de negru-gri și verde deschis. Al doilea (Pl. 3/2) are motivul *solzilor de pește*, în care există medalioane cu *cinatamani* de culoare roșu pe fond alb. Chiar dacă aceste capace apar de la începutul secolului, modul în care sunt desenate și motivele folosite le încadrează în a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Toarta rotundă (Pl. 2/21), de mici dimensiuni, colorată cu albastru pe alb, ar putea fi de la o lampă, pentru că este mică și foarte scurt înăuntru. Aceste torți erau în număr de două sau trei, în funcție de cât de mare era corpul lămpii. Cealaltă toartă (Pl. 2/25a-b), mult mai mare, dar care avea o formă pătrată sau dreptunghiulară, este utilizată numai pentru *hanapuri* și numai cele perfect cilindrice. În cazul ei, trebuie menționat că fragmentul descoperit în cetatea Karaharman reprezintă doar o parte din dimensiunea reală. Pentru că ambele au fost descoperite la cetate, datarea poate fi de secol XVI.

¹⁵ *Islamic Art* 2014, cat. no. 3, p. 9.

Din diversitatea produselor de Kutahya se observă prezența ceștilor de cafea: 24 pentru Ester și doar 16 în zona Vadu (Ghiaurchioi și Karaharman). Fragmentele sunt subțiri cu decor simplu din linii, puncte și motive vegetale schematice. Cele mai multe au dimensiuni reduse, astfel că nu se pot stabili analogii. Dintre fragmentele cu dimensiuni mai mari două au motivele chiparosului (Pl. 4/25, cat. nr. 42) și al bradului (Pl. 4/23a, cat. nr. 23), putându-se vedea cum linii oblice paralele sugerează copacii. Libertatea desenului și a combinării culorilor este mult mai mare, comparativ cu epoca Iznikului. Pentru atelierele din secolul al XVIII-lea motivele pot fi cele de la Iznik sau unele chinezești, ori poate și mai vechi. Diferențele între ateliere sunt făcute doar de materiile prime folosite și de talentul meșterilor.

Un fragment de bol, de la Ester (Pl. 4/26a-b, cat. nr. 20), îmbină noua estetică dezvoltată la Kutahya (decor subțire, introducerea galbenului în schema decorativă) cu un motiv utilizat în primii ani la Iznik (motivul *lien-tzu*, al bolurilor chinezești din perioada Ming). Desenul de la interior este foarte abstract, sugerând flori și frunze colorate cu roșu, verde, albastru și galben (Pl. 4/26a). La exterior sunt dungi radiale în două nuanțe de albastru, decorul amintind de motivul *lien-tzu*, dar fiind realizat în tradiția secolului al XVIII-lea, schematic, ușor de trasat (Pl. 4/26b).

Un fragment de farfurie (cel mai probabil una pentru dulciuri, cu dimensiuni reduse) are desen mult abstractizat, cu roșu în relief și cu negru-violet suprapus unui desen negru (Pl. 4/19, cat. nr. 33). Motivul este unul specific atelierelor armene de la Kutahya. La fel este și fragmentul nr. 31 (Pl. 4/14a-b), cu decor pe ambele părți ale farfuriiei: frunze mici albastre conturate cu negru-gri și smaltț vezui.

Reînvierea unor nuanțe ce amintesc de ceramica roșie de Milet sau de cea a atelierelor anatoliene se poate observa la două fragmente de cești care sunt fie colorate integral pe ambele părți cu turcoaz (Pl. 5/6a-b, cat. nr. 78), fie cu verde și bandă neagră geometrică, subțire la buză (Pl. 5/10a-b).

Ceștile care imită ceștile de porțelan chinezesc au decor în relief, alb, fără altă culoare (Pl. 5/12, cat. nr. 46), sau asemeni ceștilor din secolul al XVIII-lea, culoare maro la exterior și albă cu un mic decor, pe buză sau în centru, de culoare albastru (Pl. 5/11a-b, cat. nr. 92). Bolurile cu flori în mijloc (o floare deschisă), flori cu boboci și frunze, devin foarte prezente. În cazul descoperirilor de la Vadu se observă două modalități decorative pentru același model, precum și colorare diferită: la Ghiaurchioi fragmentul de bol are în mijloc o floare cu cinci petale, în negru (Pl. 5/23a-b, cat. nr. 53), întregul decor, atât cât s-a păstrat pe ambele părți, este cu negru pe fond alb; la Karaharman bolul este decorat cu albastru, turcoaz și violet deschis (Pl. 5/20a-b, cat. nr. 84). De la cercul care înscrie desenul din mijloc pornește un motiv radial, ce se întindea pe pereții vasului. Orientarea motivelor se făcea oblic sau puțin înclinat, după ceea ce se desena (flori pe tije cu frunze, lalele, petale de flori ce se întind pe toată suprafața).

Alte motive complexe se folosesc pentru un bol cu picior sau poate un capac de bol (Pl. 5/22, cat. nr. 54). Fragmentul este din pastă dură, cu perete gros ușor înclinat, amintind mai mult de forma unui capac decât de un bol. Exteriorul a fost supradecorat cu medalioane, care se dublează sau se triplează prin coloritul

diferit. Spațiile dintre medalioane sunt umplute cu alte linii, care formează triunghiuri ce se intersectează cu linia vălurită a motivului dinspre centru. Deși produsul este calitativ, smalțul nu a fost suficient de aderent, la întregul decor existând porțiuni cu smalțul deteriorat.

Pentru că produsele atelierelor otomane au fost în permanentă concurență cu producția Chinei sau a Europei, nu lipsesc nici din aceste descoperiri fragmentele de maiolică, porțelan chinezesc sau porțelan european. Maiolica este reprezentată, în afară de fragmentul din zona piciorului de cană (Pl. 6/12, cat. nr. 66), care poate fi din secolele XV-XVI, de alte cinci fragmente databile post secolul al XVII-lea (Pl. 5/5-7, 9-10). Ceștile din porțelan chinezesc aparțin gamei largi comerciale dezvoltate în secolul al XVIII-lea (Pl. 6/1-4). Alături de acestea a mai fost descoperit și un fragment dintr-o ceașcă de porțelan de Meissen, decorată cu flori albastre și ramuri subțiri, pe fond alb lăptos.

Ultimul lot de ceramică, care a cuprins doar siturile de la Vadu și Esterul medieval, au arătat o prezență complexă a atelierelor otomane. Pentru cele două situri de la Vadu s-a observat existența unor obiecte superior calitative chiar și producției de serie specifică Iznikului și se poate completa tabloul maiolicii prezente în spațiul românesc alături de ceramica roșie anatoliană / de Milet de-a lungul rutelor comerciale. Distrugerile suferite la sfârșitul secolului al XVIII-lea de așezările dobrogene, în timpul confruntărilor dintre ruși și otomani, se observă și la cetatea Karaharman, despre care se știe că a fost distrusă de ruși, și chiar la Ghiaurchioi, prin nivelul redus de material de secol XVIII, doar 16 fragmente pentru ambele zone.

*Catalog*¹⁶

1. Târgușor - Ester, 1980, SA, c. 10, - 0,60 m. Fragment ceașcă. L = 3,8 cm, l = 2,8 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decor pe ambele părți: la interior este decorată buza cu o bandă cu spirale mici negre între două linii albastre; la exterior ceașca a fost lucrată în relief, jumătatea superioară (cel mai bine păstrată) având decor cu triunghiuri verzi mărginite de dungi galbene și copaci desenați stilizat, din linii negre subțiri pe fond alb; întregul decor se delimita de partea inferioară printr-o linie dublă în relief colorată în albastru deschis. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/25a-b).
2. Târgușor - Ester, 1980, SA, c. 10, - 0,60 m. Fragment farfurie. L = 1,8 cm, l = 1,7 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem cu strat de angobă albă, smalț plumbifer aplicat subțire, friabil. Decor numai la interior, pe marginea buzei: bandă cu desen albastru închis pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/17).
3. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 18, - 1,38 m. Fragment farfurie. L = 1,6 cm, l = 1,5 cm, gr = 0,4-0,6 cm. Caolin crem, compact, strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer verzui. Decor fragmentat din modelul benzii decorative pentru farfuria: fond alb cu contur negru; pe fond albastru și jumătăți de flori albe. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 1/3).

¹⁶ Prescurtări folosite: Dg - diametrul gurii; Dp - diametrul piciorului; Da - diametrul aproximativ; h - înălțimea; gr - grosimea; L - lungimea; l - lățimea; c. - caroul; S - secțiune.

4. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 21, - 1,55 m. Fragment farfurie. L = 5,2 cm, l = 4,9 cm, gr = 0,5 cm. Caolin bej cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer verzui. Decor la interior: margine cu bandă formată din jumătăți de flori albe pe fond albastru, sub ea s-a păstrat o porțiune de floare sau frunză de culoare verde și puncte în relief roșii pe fond alb; exteriorul nu are decor. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 1/17).
5. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 24, - 1,14 m. Fragment ceașcă. L = 2,3 cm, l = 0,9 cm, gr = 0,2 cm, h = 0,9 cm. Caolin crem cu strat de angobă albă, smalt plumbifer cu irizații verzui. Decorul s-a păstrat foarte puțin la interior: o linie verde fără culoare de contur; exteriorul are cunoscuta linie albastră (nuanță apoasă) de demarcare a piciorului. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/19a-b).
6. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 24, - 1,14 m. Fragment farfurie. L = 6 cm, l = 3 cm, gr = 0,8 cm. Caolin bej-cafeniu, poros, cu strat de angobă albă și smalt plumbifer verzui. Decor vegetal trasat cu negru și colorat cu verde închis pe fond verde deschis la interior; exteriorul a păstrat numai o porțiune de frunză desenată cu negru; fragmentul are urme de galben șters din cauza interacțiunii smalțului cu negrul de contur. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 1/20a-b).
7. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 24, - 1,14 m. Fragment farfurie. L = 1,7 cm, l = 1,6 cm, gr = 0,6 cm. Caolin bej-cafeniu, poros, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor negru-gălbui pe fondul verde dat de smalțul plumbifer. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 1/1).
8. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 24, - 1,14 m. Fragment cană sau bol. L = 2,4 cm, l = 2,1 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, poros, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer verzui. Decor din linii negre, verzi și albe. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 1/2).
9. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 30. Fragment ceașcă. L = 2 cm, l = 1,7 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, subțire, angobă albă, smalt plumbifer. Decor vegetal-floral stilizat, în nuanțe de albastru. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/22).
10. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 31. Fragment bol. L = 1,7 cm, l = 1,2 cm, gr = 0,5 cm. Caolin crem-gri, relativ compact, cu angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer dat în strat subțire, deteriorat la exterior. Decor fragmentar la exterior: linii negre pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/4).
11. Târgușor - Ester, 1983, S I, c. 32. Fragment ceașcă. L = 1,5 cm, l = 1,2 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, strat de angobă albă, smalt plumbifer. Decor floral pe ambele părți: interior o floare cu trei petale, contur subțire cu negru, colorat cu albastru indigo, depășind liniile conturului; exteriorul are o parte dintr-o floare albastră. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/1a-b).
12. Târgușor - Ester, 1984, S I A, c. 7 A/30, - 0,20 m. Fragment bol. L = 4 cm, l = 2,1 cm, gr = 0,4-0,6 cm. Caolin bej, poros, cu strat de angobă albă, smalt stanifer. Decorul a fost aplicat pe fond verde deschis cu albastru, conturat cu negru; poate fi un model floral care imită motivul caleidoscop. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 1/12).
13. Târgușor - Ester, 1984, S I A, c. 9 A/32, - 0,60 m. Fragment ceașcă. L = 2,1 cm, l = 1,7 cm, gr = 0,2 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă, smalt plumbifer. Decor pe ambele părți marcând buza rășfrântă a ceștii: la interior este o bandă cu frunze și flori, foarte schematic și subțire trasate pe fond alb, utilizând

culori apoase de verde, galben și albastru, mai pronunțat este conturul subțire cu negru și punctul roșu reliefat; la exterior este o parte dintr-un desen cu flori în aceleași culori. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/2a-b).

14. Târgușor - Ester, 1984, S I A, c. 10 A/33, - 0,60 m. Fragment cană sau capac. L = 3 cm, l = 2,2 cm, gr = 0,70 cm. Caolin bej, poros, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decor doar la exterior: două triunghiuri albastre și unul alb în care s-a desenat cu roșu închis, contururile sunt negre. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 1/11).

15. Târgușor - Ester, 1984, S I A, c. 10 A/33, - 1.00 m. Fragment farfurie. L = 2,2 cm, l = 1,8 cm, gr = 0,7 cm. Caolin bej, strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decor păstrat parțial, din marginea farfuriei: bandă cu jumătate de floare albă cu mijloc roșu, pastilă aplicată în relief, pe fond albastru, contur cu negru. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 1/5).

16. Târgușor - Ester, 1984, S I, c. 35, - 0,35 m. Fragment farfurie sau bol. L = 3,6 cm, l = 2,3 cm, gr = 0,8 cm, h = 1,7 cm. Caolin crem, relativ compact, cu strat de angobă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decor la interior cu albastru, roșu pe fond alb și contur cu negru-kaki; exteriorul are o linie neagră-kaki dublă pe marginea piciorului. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 1/14a-b).

17. Târgușor - Ester, 1984, S I, c. 37, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 2 cm, l = 1,4 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, compact, cu angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer aplicat subțire. Decor floral la interior, contur subțire negru pe fond alb și culoare turcoaz; decor realizat din linii subțiri, negre, la exterior. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/13a-b).

18. Târgușor - Ester, 1984, S II A, c. 9 A/32, - 0,60 m. Fragment farfurie sau bol. L = 2,9 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,5 cm. Caolin crem, relativ compact, cu strat de angobă, smalț verzui plumbifer. Decor la interior: frunză verde deschis, contur cu negru și pastilă cu roșu ruginiu. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 1/4).

19. Târgușor - Ester, 1984, S II, c. 12-13, - 0,60 m. Fragment ceașcă. L = 1,9 cm, l = 1,4 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem cu strat de angobă albă, smalț plumbifer. Desen cu negru-gri la exterior. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/3).

20. Târgușor - Ester, 1984, *passim*. Fragment bol sau ceașcă. Dp = 3,9 cm, l = 2,1 cm, h = 1 cm, gr = 0,3-0,4 cm. Caolin bej, strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer aplicat în strat subțire. Desen vegetal-floral stilizat, policrom, flori cu mijloc galben și puncte roșii, frunze turcoaz și posibil albastru, contururile sunt trasate cu negru subțire; exteriorul are, pe fond alb, linii verticale negre și albastre. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/26a-b).

21. Târgușor - Ester, 1985, S I, c. 7, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 1,8 cm, l = 1,4 cm, gr = 0,6 cm. Caolin crem, strat de angobă albă, smalț deteriorat, cel mai probabil plumbifer. Decorul păstrat este o parte dintr-un cerc sau oval albastru-gri. Kutahya, secolul al XVIII-lea.

22. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 7, - 0,50 m. Fragment farfurie sau ceașcă. L = 1,5 cm, l = 1,1 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, strat de angobă albă, smalț plumbifer mat. Decor doar la interior din care s-au păstrat puncte de culoare roșu-tomat și violet conturate cu negru, pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea.

23. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 7, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 2,8 cm, l = 2,4 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer.

Decor exterior negru și albastru pe fond alb; interiorul are o bandă subțire, cu aceleași culori. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/23).

24. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 7, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 3,5 cm, l = 2,2 cm, gr = 0,2-0,4 cm. Caolin bej, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decorul este prezent numai la exterior: pe fond verde-turcoaz, nuanță apoasă, s-a desenat un medalion cu negru, interiorul său fiind lăsat alb pentru desenul unor flori (păstrate foarte puțin în margine); interiorul are doar liniile care marchează buza și mijlocul ceștii. Kutahya, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (Pl. 4/12).

25. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 7, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 1,7 cm, l = 1,5 cm, gr = 0,3 cm. Caolin bej, cu strat de angobă pe ambele părți, smalt plumbifer. Stilul decorativ este asemănător cu cel al fragmentului nr. 24, cu excepția amplasării medalionului aproape de buza ceștii. Kutahya, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (Pl. 4/8).

26. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 7, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 2 x 2 cm, gr = 0,3 cm. Caolin bej, cu strat de angobă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor în medalion, prezent numai la exterior, asemănător numerelor 24 și 25, dar de culoare violet, contur cu albastru-gri; la interior există o linie subțire albastru deschis. Kutahya, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (Pl. 4/9).

27. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 7, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 2 x 2,1 cm, gr = 0,3 cm. Caolin bej, cu strat de angobă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor în medalion, prezent numai la exterior, asemănător cu numerele 24-26, dar în aceeași culoare violet ca nr. 26, care acoperă și nuanța de contur; la interior există o linie subțire albastru deschis. Kutahya, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (Pl. 4/10).

28. Târgușor - Ester, 1985, S I, A1, c. 9, - 0,60 m. Fragment ceașcă. L = 2,2 cm, l = 1,6 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt stanifer, deteriorat. Decorul este format din linii oblice de la dreapta la stânga, unele subțiri de culoare neagră, altele mai late colorate cu albastru apos, care formau cel mai probabil banda decorativă pentru gura ceștii, sub ea spațiul putând fi decorat sau nu; la interior este tot o bandă, de această dată din frunze, din care s-a păstrat una singură, conturată cu negru-gri. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/18).

29. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 10, - 0,60 m. Fragment ceașcă. L = 1,5 cm, l = 0,8 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor: la interior doar urma conturului de mijloc; la exterior este o linie șerpuită cu puncte roșii (posibile petale). Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/6).

30. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 10, - 0,60 m. Fragment ceașcă. L = 1,9 cm, l = 1,5 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor la exterior, ce delimita corpul ceștii de picior, raze sau petale albastru-gri. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/7).

31. Târgușor - Ester, 1985, S I A1, c. 12, - 0,60 m. Fragment farfurie. L = 2,3 cm, l = 1,3 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, cu strat de angobă albă, smalt plumbifer, matifiat. Decor vegetal pe ambele părți de culoare albastru-indigo și negru-gri. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/14).

32. Târgușor - Ester, 1985, S I A2, c. 7, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 2,2 cm, l = 1,4 cm, h = 0,8 cm, gr = 0,3 cm. Caolin alb, subțire, fără decor pe suprafața păstrată, smalț plumbifer cu irizare verzuie. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/18).
33. Târgușor - Ester, 1985, S I A2, c. 7, - 0,50 m. Fragment farfurie. L = 3,4 cm, l = 1,6 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, compact, acoperit cu angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer dat în strat subțire, deteriorat. Decor numai la interior: parte dintr-un motiv stilizat pe fond alb cu albastru, negru, violet și roșu. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/19).
34. Târgușor - Ester, 1985, S I A2, c. 7, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 1,5 cm, l = 1,2 cm, gr. = 0,3 cm. Caolin alb, subțire, fără decor, smalț plumbifer subțire, deteriorat. Kutahya, secolul al XVIII-lea.
35. Târgușor - Ester, 1986, SC, c. 9, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 3,2 cm, l = 2,3 cm, h = 1,7 cm, gr = 0,3 cm. Caolin alb-crem, compact, strat de angobă albă pe ambele părți, fără decor, smalț plumbifer; marcă de atelier. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/22).
36. Târgușor - Ester, 1987, S I A, c. 3, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 3,5 cm, l = 1,4 cm, gr = 0,2-0,3 cm. Caolin bej, cu angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer în strat subțire. Decor floral stilizat, cu turcoaz și albastru, conturat cu negru pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/13).
37. Târgușor - Ester, 1987, S I A, c. 8, - 0,30 m. Fragment ceașcă. L = 2,5 cm, l = 2,3 cm, gr = 0,3 cm. Caolin bej, poros, cu strat de angobă albă, smalț plumbifer dat în strat subțire. Desen la exterior albastru deschis pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea.
38. Târgușor - Ester, 1987, S I A1, c. 3, - 0,70 m. Fragment ceașcă. L = 2,7 cm, l = 1,8 cm, h = 1,6 cm, gr = 0,3 cm. Caolin alb, compact, smalț plumbifer. Desen pe fond alb cu linii albastre la exterior și conturate cu negru, ce formează un medalion; posibil imită un decor chinezesc. Kutahya, secolul al XVII-lea (PI. 4/24).
39. Târgușor - Ester, 1987, SI A1, c. 3, - 0,40-1,00 m. Fragment ceașcă. L = 2,6 cm, l = 0,8 cm, gr = 0,2-0,3 cm. Caolin crem, compact, strat de angobă albă, smalț plumbifer. Decor la exterior cu albastru pe fond alb, din care s-a păstrat doar linia de marcare a buzei ceștii și câteva puncte din decorul de pe mijlocul ei. Kutahya, secolul al XVIII-lea.
40. Târgușor - Ester, 1987, SI A1, c. 3, - 0,40-1,00 m. Fragment cană. L = 2 cm, l = 1,5 cm, gr = 0,4 cm. Maiolică decorată la exterior cu albastru-gri și albastru închis, smalț plumbifer. Atelier european, secolele XVIII-XIX (PI. 6/5).
41. Târgușor - Ester, 1987, S I A1, c. 4, - 1,10-1,60 m. Fragment ceașcă. L = 2,4 cm, l = 1,8 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decor geometric la exterior: bandă formată din linii subțiri negre care delimitează triunghiuri albastre în care este o floare cu trei petale, stilizată. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 4/5).
42. Târgușor - Ester, 1987, *passim*. Fragment ceașcă. L = 2,8 cm, l = 2,6 cm, gr = 0,4 cm. Caolin alb, relativ compact, smalț plumbifer. Decor la exterior stilizat, dispus radial în panouri delimitate cu linie albastră și negru-gri pe fond alb, în spațiul rămas alb este desenat un chiparos stilizat; la interior s-a păstrat doar o mică parte

din banda care acoperea marginea ceștii, în aceleași culori ca la exterior. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 4/25).

43. Târgușor - Ester, 2001, SG B2, c. 1, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 2,1 cm, la = 2,1 cm, gr = 0,2 cm. Porțelan cu decor albastru deschis la exterior. Posibil China, sfârșitul secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea (Pl. 6/1).

44. Vadu - Ghiaurchioi, 1981, SA, c. 6, - 0,70 m. Fragment bol/ceașcă. L = 2 cm, l = 1,6 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem acoperit cu angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer verzui. Decor floral stilizat pe fond turcoaz, contur albastru, rezervat în alb. Iznik, posibil a doua jumătate a secolului al XVI-lea (Pl. 1/8).

45. Vadu - Ghiaurchioi, 1981, *passim*. Fragment bol. L = 5,8 cm, l = 3,1 cm, gr = 0,6-0,7 cm. Argilă roșie acoperită cu angobă albă colorată la interior cu turcoaz și desenată cu linii subțiri negre; la exterior este doar angoba albă. Smalt plumbifer, subțire. Atelier anatolian sau iranian, secolele XV-XVI (Pl. 6/13a-b).

46. Vadu - Ghiaurchioi, 1981, *passim*. Fragment ceașcă. L = 3 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem acoperit cu angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer verzui. Decor în relief fără altă colorare. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/12).

47. Vadu - Ghiaurchioi, 1981, *passim*. Fragment maiolica. L = 3,6 cm, l = 2,6 cm, gr = 4 cm. Formă dreptunghiulară, nu i se poate stabili proveniența (cahlă, placă pavimentară etc.), acoperită cu un strat verzui exfoliat (Pl. 6/6).

48. Vadu - Ghiaurchioi, 1981, *passim*. Fragment ceașcă. L = 2,2 cm, l = 1,6 cm, gr = 0,2 cm. Porțelan alb-verzui cu decor vegetal albastru cobalt. China, secolul al XVIII-lea (Pl. 6/2a-b).

49. Vadu - Ghiaurchioi, 1984, *passim*. Fragment ceașcă. L = 3,7 cm, l = 2,5 cm, gr = 0,2 cm. Porțelan alb cu decor floral de culoare albastru la exterior. Atelier european, cel mai probabil Meissen, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (Pl. 6/8).

50. Vadu - Ghiaurchioi, 1984, *passim*. Fragment farfurie. L = 6,8 cm, l = 5 cm, gr = 0,4-0,8 cm. Caolin crem, compact, strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer ușor deteriorat. Decor complex la interior, unde fondul este desenat cu motivul *solzi de pește*, contur negru și culoare verde închis, din care s-a rezervat o suprafață pentru un motiv *arabesc* în două culori, albastru închis și roșu-tomată (culoare în relief); decorul la exterior este format din flori albastre, linii negre, subțiri, care conturează îmbinarea dintre picior și corpul farfuriei, ele fiind prezente și pe interiorul piciorului. Fragmentul este rulat. Iznik, a doua jumătate a secolului al XVI-lea (Pl. 3/10a-b).

51. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 14, - 1,60 m, groapă. Fragment farfurie. L = 3,7 cm, l = 2,8 cm, gr = 0,4-0,5 cm. Caolin bej deteriorat prin ardere. Decorul este cu albastru și posibil negru, arderea a dus la topirea smaltului, vitrificându-se pe culori. Iznik, secolul al XVI-lea (Pl. 1/16a-b).

52. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 14, - 2,20 m. Fragment farfurie. L = 4,6 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,5 cm. Caolin bej-cafeniu, compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, deteriorat la interior, smalt stanifer. Decorul la interior este format din cel pentru marginea farfuriei, o bandă cu flori de lotus și boboci de culoare albastru închis, contur negru, la fel și culoarea de pe marginea farfuriei care lasă impresia unei margini în acoladă, deși pasta nu a fost modelată în această formă; sub această bandă era dispus decorul propriu-zis al farfuriei; exteriorul a păstrat doar

linia de contur pentru marginea în acoladă cu negru. Damasc, secolul al XVI-lea (Pl. 2/20a-b).

53. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 15, - 1,80 m. Fragment bol. Dp = 4 cm, Da = 5,6 x 5,8 cm, h = 1,7 cm, gr = 0,2-0,4 cm. Caolin crem, poros, cu angobă albă, smalț plumbifer dat subțire; fragmentul este deteriorat pe suprafață. Decor floral negru pentru mijlocul bolului (o floare cu cinci petale de la care pornesc frunze subțiri și puncte negre), totul închis într-un cerc de la care sunt desenate opt grupuri a câte trei linii oblice, sugerând că decorul pentru pereți ar fi fost fie petale, fie alte grupuri floral-vegetale; din decorul exterior s-a păstrat linia de demarcare a piciorului de corpul vasului. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/23a-b).

54. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 15, -1,80 m. Fragment bol. L = 4,4 cm, l = 3,8 cm, gr = 0,4-0,8 cm. Caolin bej, compact, strat de angobă albă, smalț stanifer opacizant. Decorul la exterior este elaborat, cu arabescuri în albastru, verde și alb (adus în locul roșului în relief), deteriorat; la interior pe culoarea albă este desenat un cerc albastru deschis aproape de mijloc. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/22).

55. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 2,20 m. Fragment bol. L = 4,6 cm, l = 3,1 cm, gr = 0,3-0,4 cm. Caolin bej, relativ compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer afectat de depunere metalică. Decor la interior cu albastru pe fond alb, dar și alb pe fond albastru; marginea bolului este marcată cu o linie albastră de sub care pornește un prim motiv, pe fond albastru cel mai probabil erau petale mari albe în care se desenează buchete de flori și frunze; decorul la exterior are linii duble pentru margine, iar de sub ea se desenează frunze și flori, toate în aceeași culoare. Iznik, secolul al XVI-lea (Pl. 1/18a-b).

56. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,10 m, groapă. Fragment bol. L = 7 cm, l = 4,6 cm, gr = 0,2 cm. Caolin crem, relativ compact, cu strat de angobă albă, smalț opacizant stanifer. Decor elaborat: la interior floare cu trei petale și boboc de culoare albastru închis, contururi cu linii groase negre pe fond alb într-un medalion vălurit delimitat tot cu negru și turcoaz; marginile bolului sunt trasate cu negru; exteriorul are desen vegetal cu negru și nuanțe de violet sau chiar maro. Iznik, sfârșitul secolului al XVI-lea - începutul secolului al XVII-lea (Pl. 3/13a-b).

57. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,10 m, groapă. Fragment farfurie. L = 6,8 cm, la = 4,8 cm, h = 1 cm, gr = 0,7-0,8 cm. Caolin crem, compact cu angobă albă, smalț stanifer opacizant. La interior s-a păstrat o parte din motivul *viței de vie*, cu albastru-gri și turcoaz apos; exteriorul are doar linii duble albastru-gri, ca și cele care închid desenul din mijloc. Iznik sau Damasc, prima jumătate a secolului al XVI-lea (Pl. 2/24a-b).

58. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, -3,10 m, groapă. Fragment farfurie. L = 4 cm, l = 3,1 cm, gr = 0,2-0,4 cm. Caolin crem, poros, strat de angobă albă, smalț plumbifer aplicat subțire și deteriorat. Decor cu linii negre pe margine, deteriorat. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/18a-b).

59. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, -3,10 m, groapă. Fragment bol. L = 5 cm, l = 3,7 cm, gr = 0,3 cm-0,7 cm. Caolin bej, relativ compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer, deteriorat ușor. Decor: la interior bandă șerpuită sau motivul *norilor chinezești* așezat vertical, cu două nuanțe de albastru; exteriorul are desenat cu albastru închis frunze sau flori. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 1/19a-b).

60. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,10 m, groapă. Fragment ceașcă. L = 3 cm, l = 1,9 cm, h = 0,7 cm, gr = 0,5 cm. Caolin crem-gri, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer deteriorat. Decorul păstrat la interior s-a dorit a fi o floare de culoare albastră închis, trasată gros, contururile sunt negre; decorul exterior are o linie subțire albastră deschis pentru delimitarea piciorului de corpul ceștii. Iznik, secolul al XVII-lea.
61. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, -3,10 m, groapă. Fragment bol sau cană. L = 3,6 cm, l = 2,6 cm, gr = 0,3 cm. Caolin bej, strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor la exterior: fond alb pe care s-a aplicat decorul floral, cel mai probabil, în două nuanțe de albastru. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 1/6).
62. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, -3,10 m, groapă. Fragment farfurie. L = 2,2 cm, l = 1,8 cm, gr = 0,7 cm. Caolin crem - gri cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt stanifer. Decor la interior - motivul *solzilor de pește* iar la exterior este o linie dublă albastru - gri, probabil pe interiorul piciorului farfuriei. Damasc secolul al XVI-lea (PI. 2/4a-b).
63. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,10 m, groapă. Fragment de bol. L= 3,8 cm, l = 2 cm gr = 0,2-0,3 cm. Pasta caolin bej, strat de angobă albă, smalt plumbifer deteriorat. Decor pe ambele părți: la interior fond alb, desen cu rodie albastru închis, cu mijlocul suprapus, floare rezervată în alb, cu mijloc violet; la exterior pe fond alb este o floare violet cu mijloc turcoaz și petale albastre. Iznik, a doua jumătate a secolului al XVI-lea (PI. 1/15a-b).
64. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,10 m, groapă. Fragment bol. L = 3,8 cm, l = 1,5 cm, gr = 0,3-0,4 cm. Caolin crem, compact, angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor: la interior pe fond albastru s-a păstrat o parte de floare albastră; pe exterior motivul *cintamani*, cu albastru și violet; buza fragmentului este decorată cu câte o linie pe ambele părți. Damasc, secolul al XVII-lea (PI. 1/13a-b).
65. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,10 m, groapă. Jumătate de disc (fusaiolă sau nasture). Da = 2,9 cm, gr = 0,4 cm. Fragmentul a fost tăiat dintr-unul de cană (jumătate s-a păstrat). Caolin crem acoperit cu angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor la exterior: cerc albastru, cu puncte de aceeași culoare. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 1/9).
66. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,10 m, groapă. Fragment cană. L = 3,8 cm, l = 3,4 cm, h = 4 cm, gr = 0,4 cm. Maiolică, decorată la exterior cu albastru închis. Probabil atelier european, secolul al XVI-lea (PI. 6/12).
67. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,10 m, groapă. Fragment cană. L = 3,5 cm, l = 2 cm, gr = 0,4 cm. Maiolică: decor la exterior cu albastru închis, smalt plumbifer. Probabil atelier italian, secolul al XVIII-lea (PI. 6/9).
68. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment bol. L = 5,3 cm, l = 4 cm, gr = 0,2 cm. Caolin crem, relativ compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt stanifer subțire. Decorul la interior pornește de la buza bolului prin trasarea unei linii late negre de sub care se desenează o floare cu trei petale, schematic, de culoare turcoaz și contur negru; deasupra florii sunt desenate două frunze și un boboc de floare, iar în zona tulpinii probabil tot două frunze, de o parte și de alta; floarea este cuprinsă într-un panou alb delimitat de următorul prin nuanța de albastru-gri, medalion; pe exterior desen în același stil,

dar doar cu negru și doar frunze ce au fost pe toată suprafața bolului. Damasc, secolul al XVII-lea (Pl. 2/23a-b).

69. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment bol. L = 2,2 cm, l = 1,9 cm, gr = 0,2 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor: la interior, fragmentar, pe fond alb o parte dintr-un chiparos desenat cu albastru și colorat cu turcoaz și o frunză sau un alt copac stilizat, cu albastru, iar marginea buzei este trasată cu linie dublă; exteriorul are aceeași linie dublă la margine de la care pornește desenul albastru, constând în frunze și cârceie. Iznik sau Damasc, secolul al XVI-lea (Pl. 1/10a-b).

70. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment ceașcă. L = 3 cm, l = 2,8 cm, gr = 0,3 cm. Caolin bej, strat de angobă albă pe ambele părți, smalt stanifer. Decor pe fond alb: în interior frunze sau flori în buchet, de culoare albastru și turcoaz; pe exterior flori stilizate grupate în buchet, cu albastru și turcoaz. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 2/5a-b).

71. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment ceașcă. L = 2,4 cm, l = 1,6 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, cu angobă albă devenită cafenie în timp, smalt plumbifer subțire, deteriorat. Decor pe ambele părți pe fond alb, cu negru și violet la buză. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/7a-b).

72. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment ceașcă. L = 1,9 cm, l = 1,4 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, cu angobă albă devenită cafenie în timp, smalt subțire plumbifer. Decor pe ambele părți, fond alb, cu negru în zona buzei. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/4a-b).

73. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment cană. L = 2,8 cm, l = 1,8 cm, gr = 0,8 cm. Maiolică decorată la exterior cu linii albastre pe fond bej (Pl. 6/7a-b).

74. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment farfurie. L = 4,3 cm, l = 3,4 cm, gr = 0,6-0,8 cm. Caolin crem, compact, cu angobă albă pe ambele părți, smalt stanifer opacizant. Decor: la interior motivul *solzilor de pește*; la exterior sunt linii duble, albastre. Iznik sau Damasc, prima jumătate a secolului al XVI-lea (Pl. 2/19).

75. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment farfurie. L = 3,5 cm, l = 3 cm, gr = 0,6 cm. Caolin crem, compact, cu angobă albă pe ambele părți, smalt stanifer opacizant. Decor la interior, pe fond alb sunt desenate frunze sau flori albastre și turcoaz; exteriorul este păstrat alb. Fragmentul are urme de tăiere. Iznik sau Damasc, prima jumătate a secolului al XVI-lea (Pl. 2/16).

76. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment farfurie. L = 3 cm, l = 1,8 cm, gr = 0,6 cm. Caolin crem, compact, acoperit cu angobă albă, smalt stanifer opacizant. Decorul este deteriorat, cel mai probabil a fost o floare de tipul caleidoscop, cu petale suprapuse turcoaz și alb conturate cu albastru; urme de tăiere. Iznik sau Damasc, prima jumătate a secolului al XVI-lea (Pl. 2/8).

77. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment bol sau ceașcă. L = 3,5 cm, l = 1,8 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer cu nuanță verzuie. Decor la exterior cu flori albastre pe fond alb, conturul este tot albastru. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 1/7).

78. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment ceașcă. L = 2,1 cm, l = 1,7 cm, gr = 0,2-0,4 cm. Caolin crem, relativ compact, cu angobă albă pe

ambele părți, smalt plumbifer. Fără decor, doar colorat pe ambele părți cu albastru-turcoaz. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/6a-b).

79. Vadu - Ghiaurchioi, 1989, SB, c. 19, - 3,80 m, groapă. Fragment ceașcă. L = 3,1 cm, l = 3,2 cm, gr = 0,2-0,4 cm. Caolin crem, compact, cu angobă albă, smalt plumbifer verzui. Fără decor. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/13).

80. Vadu - Karaharman, 1981, cetate, S IV. Fragment farfurie. L = 2,8 cm, l = 2,6 cm, gr = 0,4-0,8 cm. Caolin bej, poros, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor la interior pe buza farfuriei, linii negre (fragment decor vegetal), ale căror culori s-au scurs în momentul aplicării smaltului verzui devenind negru-muștar. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 2/10).

81. Vadu - Karaharman, 1981, cetate, S IV. Fragment farfurie. L = 5,4 cm, l = 4 cm, gr = 0,4-0,7 cm. Caolin crem, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer deteriorat. Decor la interior: marginea farfuriei are o bandă cu frunze albe și jumătate de floare verzuie, ce formează un triunghi. Iznik, jumătatea secolului al XVII-lea (Pl. 2/22).

82. Vadu - Karaharman, 1981, cetate, S V α , c. 1, - 0,55-0,80 m. Fragment ceașcă. L = 2,5 cm, l = 2,6 cm, gr = 0,2 - 0,4 m. Caolin crem, cu strat de angobă albă colorată cu verde, smalt plumbifer. Decorul este geometric, de culoare neagră, pe ambele părți ale fragmentului. Kutahya, sfârșitul secolului al XVIII-lea - secolul al XIX-lea (Pl. 5/10a-b).

83. Vadu - Karaharman, 1981, cetate, S V α ¹, c. 1, - 0,50-0,80 m. Fragment cană sau vază. L = 4,6 cm, l = 3 cm, gr = 0,3-0,7 cm. Caolin crem, cu strat de angobă albă, smalt stanifer, deteriorat. Decor numai la exterior cu verde închis, albastru turcoaz și roșu cărămiziu. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/21).

84. Vadu - Karaharman, 1981, cetate, SA, c. 2, - 0,80-1,00 m. Fragment bol. Dp = 3,8 cm, Da = 4,3 cm, h = 1,3 cm, gr = 0,2-0,5 cm. Caolin crem-gri, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor: la interior o floare schematic desenată cu albastru, petale colorate în violet și mijloc turcoaz, de la cercul ce marchează mijlocul vasului pornesc câte două frunze de culoare albastră; exteriorul are desenat, tot pe fond alb, frunze grupate câte două. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5a-b).

85. Vadu - Karaharman, 1981, cetate, SV², c. 3, - 0,5-0,80 m. Fragment ceașcă. L = 2,7 cm, l = 2,2 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, cu angobă albă pe ambele părți, smalt stanifer dat în strat subțire. Decorul s-a păstrat numai la exterior: două linii paralele, de culoare negru-gri, deasupra cărora există o pată roșu închis (probabil reprezenta o floare). Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/9).

86. Vadu - Karaharman, 1981, cetate. Fragment ceașcă. L = 3,4 cm, l = 1,3 cm, gr = 0,2-0,3 cm. Porțelan verzui. Decor la exterior cu albastru-cobalt închis. China, secolul al XVIII-lea (Pl. 6/3a-b).

87. Vadu - Karaharman, 1981, cetate. Fragment ceașcă. L = 2,9 cm, l = 2,4 cm, gr = 0,2-0,3 cm. Porțelan verzui. Decor cu albastru-gri, urme de reparare. China, secolul al XVIII-lea (Pl. 6/4a-b).

88. Vadu - Karaharman, 1981, cetate. Fragment cană. L = 3,5 cm, l = 2,9 cm, h = 2,5 cm, gr = 0,2-0,3 cm. Caolin cafeniu cu strat de angobă albă, smalt verzui plumbifer, deteriorat. Decor exterior: linii negre orizontale și oblice pentru marcarea corpului câinii. Iznik, secolul al XVII-lea (Pl. 2/12).

89. Vadu - Karaharman, 1981, cetate. Fragment farfurie. L = 2,1 cm, l = 1,9 cm, gr = 0,4 cm. Caolin bej, cu strat de angobă albă, smalț plumbifer. Decor pe ambele părți cu nuanțe de albastru închis și deschis. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/8a-b).

90. Vadu - Karaharman, 1981, cetate. Fragment bol. L = 3,2 cm, l = 2,2 cm, gr = 0,5 cm. Caolin bej, poros, cu angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decorul, atât cât s-a păstrat, a fost făcut cu albastru deschis și închis. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/16a-b).

91. Vadu - Karaharman, 1981, cetate. Fragment bol sau ceașcă. L = 2,8 cm, l = 1,7 cm, gr = 0,6 cm. Caolin bej, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalțul este plumbifer. Decorul pare să fi fost floral stilizat, în albastru. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/15a-b).

92. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 4, - 1,90 m. Fragment ceașcă. L = 2,5 cm, l = 2 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă, smalț plumbifer. Decor pe ambele părți: pe exterior este o bandă vegetală, stilizată, de culoare albastră pe fond alb, sub care s-a colorat suprafața cu roșu-marونیu; în interior bandă cu frunze grupate, de culoare albastru-închis pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/11a-b).

93. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 4, - 1,90 m. Fragment cană. L = 6,1 cm, l = 5,3 cm, gr = 0,4-0,6 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă, smalțul plumbifer a interacționat cu substanțele de colorare generând halou în jurul motivului decorativ. Decor la exterior pe fond gri datorat smalțului, o bandă albastră, lată, trasată inegal, și una cu puncte, delimitează decorul gâtului de cel al corpului; în zona gâtului s-au desenat flori din care s-a păstrat tulpina și frunza de culoare verde-închis; pe corpul cunii au fost desenate garoafe roșu-închis, cu frunze sagitate. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 3/8).

94. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 4, - 1,90 m. Fragment farfurie. L = 4,4 cm, l = 2,4 cm, gr = 0,4 cm. Caolin bej cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decorul păstrat este din zona buzei vasului, doar la interior, câte trei linii albastre, verticale și oblice, pe fond alb; marginea buzei a fost și ea trasată cu aceeași culoare. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/19).

95. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment cană. L = 4,4 cm, l = 3,7 cm, gr = 0,4-0,5 cm. Caolin crem-gri, cu strat de angobă albă, smalț plumbifer deteriorat în momentul aplicării. Decor identic cu fragmentul nr. 93 (PI. 3/6).

96. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment cană. L = 4,1 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, poros, cu strat de angobă albă, smalț plumbifer aplicat subțire. Decor la exterior: fragment dintr-un medalion roșu cu floare albastră și o frunză de aceeași culoare desenată în exteriorul medalionului. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 2/18).

97. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c.5, - 0,50 m. Fragment farfurie. L = 3,9 cm, l = 3,5 cm, gr = 0,5-0,8 cm. Caolin bej, cu angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decor floral, la interior, conturat subțire cu negru și colorat cu verde pentru tulpini și roșu-tomat pentru un boboc de floare; exteriorul a păstrat o parte dintr-o floare albastră. Iznik, secolul al XVI-lea (PI. 3/3).

98. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment bol. L = 4,7 cm, l = 3,3 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, relativ compact, cu strat de angobă aplicat pe ambele părți, smalț plumbifer. Decorul la interior este realizat pe fond alb cu

contururi groase, negre, colorat cu violet; decorarea s-a făcut cu lalele, care cel mai probabil ocupau tot peretele bolului (trei sau patru flori pentru un bol); exteriorul este decorat cu negru pe fond alb, linii negre grupate în mănunchiuri și puncte violet, iar marginea buzei este decorată cu aceeași linie lată neagră. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 3/4a-b).

99. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Farfurie adâncă. L = 8,6 cm, l = 5,2 cm, h = 2 cm, gr = 0,6-0,8 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor: la interior, pe fond alb, sunt desenate garoafe stilizate, (petale roșii, mijloc albastru) cu frunze verzi, și zambile albastre; contururile sunt negre subțiri, culoarea roșie este în relief; exteriorul este decorat cu flori simple și boboci sau frunze de culoare albastră. Iznik, secolul al XVI-lea - 1600 (PI. 3/11a-b).

100. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment farfurie. L = 3,3 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,6 cm. Caolin bej, cu angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor complex, din care s-au păstrat linii roșu-tomat și verde, contururi negre, subțiri. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 2/13).

101. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment capac. L = 3,7 cm, l = 3,4 cm, gr = 0,4-1,00 cm. Caolin bej, compact, cu strat de angobă albă la exterior, smalt plumbifer. Decorul este format din motivul *solzi de pește*, care constituie fondul decorativ, și medalion rezervat în alb, cu motiv *cintamani* roșu. Conturul este cu negru, solzii sunt de culoare verde, cu spațiul alb lăsat în spate pentru realizarea impresiei de lumină. Marginea capacului a fost delimitată cu o linie albastru deschis. Iznik, 1590-1630 (PI. 3/2).

102. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment cană. L = 5,7 cm, l = 4,1 cm, gr = 0,3-0,4 cm. Caolin crem, cu angobă albă pe ambele părți, smalt deteriorat plumbifer sau plumbifer-stanifer. Decor pe fond alb cu lalele albastre și verzi, conturi subțiri, negre. Iznik, sfârșitul secolului al XVI-lea - începutul secolului al XVII-lea (PI. 3/7).

103. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment cană. L = 5,2 cm, l = 4,4 cm, gr = 0,3-0,4 cm. Caolin compact, angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer lucios. Decor la exterior, pe fond alb: partea de la gât spre burtă este delimitată cu o bandă răsucită din linii negre ondulate, întrerupte, și un șir de „u” tot de culoare neagră, dar care sunt colorate ca o bandă cu verde; decorul de pe burta cunii era mai complex, fragmentul având o porțiune de frunză albastră și două flori mici roșii-cărămizii, apoase. Iznik, începutul secolului al XVII-lea (PI. 3/12).

104. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment capac. L = 4,2 cm, l = 2,5 cm, h = 0,7 cm. Caolin cafeniu, compact, cu strat de angobă albă la exterior, smalt plumbifer. Decor numai la exterior: linie negru-gri delimitând marginea, desen cu frunze verzi și negru-gri pe fond alb-verzui. Iznik, sfârșitul secolului al XVI-lea (PI. 3/1).

105. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment farfurie. L = 4,5 cm, l = 3,1 cm, gr = 0,5-0,8 cm. Pastă caolin bej, cu angobă albă, smalt plumbifer. Decor la interior: culoare verde (posibil valuri), pe fond alb este desenată o lalea sau un boboc albastru-gri, la bază cu o linie roșie (groasă, în relief, ușor deteriorată). Iznik, sfârșitul secolului al XVI-lea (PI. 3/5).

106. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment bol. Dp = 3,1 cm, Da = 4,2 cm, h = 1 cm, gr = 0,3-0,6 cm. Caolin bej, cu strat de angobă albă, smalt plumbifer. Decor complex la interior: triunghi alb cu laturi albastre (în mijloc cel mai probabil este o floare stilizată), înscris într-un cerc dublu; fiecare latură are o frunză rezervată în alb; la exterior sunt urmele unui decor cu linie dublă. Iznik, stilul *Baba Nakash*, mijlocul secolului al XVI-lea (PI. 3/9a-b).
107. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment de bol/farfurie. L = 2 cm, l = 1,4 cm, gr = 0,8 cm. Caolin crem, compact, cu angobă albă, smalt plumbifer. Urme de decor, albastru pe fond alb pe ambele părți. Kutahya, secolul al XVIII-lea.
108. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment de bol/ceașcă. L = 1,6 cm, l = 1 cm, gr = 0,3 cm. Caolin alb, smalt plumbifer. Decor la interior cu negru și violet, pe fond alb; la exterior fragment de decor negru, pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/1a-b).
109. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 1,7 cm, l = 1,7 cm, gr = 0,2-0,4 cm. Caolin crem, angobă albă, strat gros de smalt plumbifer. Decor la exterior: bandă verde deschis delimitată cu linii negre sub care, pe fond alb, sunt desenate o frunză albastru-indigo și un fragment de floare roșie-portocalie conturată subțire cu negru. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/2).
110. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 1,8 cm, l = 1,7 cm, gr = 0,2 cm. Caolin crem, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer deteriorat la exterior. Decor fragmentar: la exterior este cu verde și alb, culori delimitate prin linii negre; în interior o linie neagră delimitează marginea cu fond alb-verzui. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/3a-b).
111. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment bol/farfurie. L = 2,5 cm, l = 2,4 cm, gr = 0,6 cm. Caolin crem, strat de angobă pe ambele părți, smalt plumbifer matifiat. Decor cu flori sau frunze de culoare albastru închis. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 2/7).
112. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment ceașcă. L = 3,7 cm, l = 2,6 cm, gr = 0,4-0,6 cm. Caolin crem, smalt plumbifer subțire, deteriorat, la aplicare a dat culoare lăptoasă ceștii. Decor pe ambele părți, cu negru și violet pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/17a-b).
113. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, SA, c. 5, - 0,50 m. Fragment cană. L = 3,6 cm, l = 3,3 cm, gr = 0,4 cm. Maiolică, decor deteriorat, albastru cu alb. Atelier european, secolul al XVIII-lea (PI. 6/10).
114. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, *passim*. Fragment cană. L = 3,2 cm, l = 2,4 cm, gr = 0,3 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă, smalt plumbifer. Decor cu dungi la exterior: linii paralele verzi, cu contur negru, și roșii (fără contur). Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 2/11).
115. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, *passim*. Fragment cană cilindrică. L = 4,2 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,2-0,4 cm. Caolin crem, compact, cu angobă albă pe ambele părți, smalt plumbifer. Decor la exterior: marginea buzei are bandă cu linii și spirale negre pe fond verde-kaki, sub care este decorul propriu zis al căunii, constând în flori albastre și roșii (puncte) cu frunze verde deschis. Iznik, secolul al XVI-lea (PI. 2/17).

116. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, *passim*. Fragment farfurie. L = 3,8 cm, l = 2,8 cm, gr = 0,6-0,9 cm. Caolin bej, compact, cu strat de angobă albă, smalț plumbifer. Decor la interior: pe fond alb au fost desenate flori roșii-cărămizii, cu frunze verzi. Iznik, secolul al XVIII-lea (PI. 2/15).
117. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, *passim*. Fragment toartă. L = 5,5 cm, gr = 1,1 cm. Caolin crem, angobă albă, deteriorată pe unele porțiuni, smalț plumbifer. Decor cu albastru (linii groase de-a lungul torții și dungi orizontale) pe fond alb. Iznik, sfârșitul secolului al XVI-lea - începutul secolului al XVII-lea (PI. 2/21).
118. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, *passim*. Fragment cană. L = 2,1 cm, l = 1,4 cm, gr = 0,4 cm. Caolin bej, angobă albă, smalț plumbifer. Decor solzi de pește cu negru contur și colorare cu verde apos, un punct roșu. Iznik, sfârșitul secolului al XVI-lea - prima jumătate a secolului al XVII-lea (PI. 2/1).
119. Vadu - Karaharman, 1988, cetate, *passim*. Fragment de cană. L = 2,2 cm, l = 1,8 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, angobă albă, smalț plumbifer. Decor exterior: parte dintr-o leala albastră, cu contur subțire negru. Iznik, sfârșitul secolului al XVI-lea (PI. 2/2).
120. Vadu - Karaharman, cetate, *passim*. Fragment farfurie. L = 2,5 cm, l = 2,1 cm, gr = 0,5-0,6 cm. Caolin bej, cu strat de angobă albă pe ambele părți, smalț plumbifer. Decor: la interior (fragmentul este din buza farfuriei) model floral cu negru-gri, contururi subțiri și culoare de umplere albastru-gri; linii pentru margine sunt prezente pe ambele fețe. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 2/6).
121. Vadu - Karaharman, cetate, *passim*. Fragment ceașcă. L = 2,5 cm, l = 2 cm, gr = 0,3-0,4 cm. Caolin crem, poros, cu strat de angobă albă pe ambele părți, buză rășfrântă, smalț stanifer, deteriorat. Decor cu negru la exterior, pe fond alb; în interior o linie grosă de culoare neagră, care subliniază marginea. Kutahya, secolul al XVIII-lea (PI. 5/14a-b).
122. Vadu - Karaharman, cetate, *passim*. Fragment toartă *hanap*. L = 4,5 x 4,2 cm, gr = 1 cm. Caolin bej, compact, cu strat de angobă albă aplicat gros, smalț plumbifer. Decor subțire, albastru deschis pentru marcarea marginilor late ale torții și albastru închis, lat, desenat pentru decorul interior de pe ambele părți; muchia este desenată cu linii scurte albastre. Iznik, sfârșitul secolului al XVI-lea (PI. 2/25a-b).
123. Vadu - Karaharman, cetate, *passim*. Fragment cană. L = 3,4 cm, l = 3,1 cm, gr = 0,4 cm. Caolin bej, cu strat de angobă albă și smalț plumbifer. Decor la exterior: cel mai probabil este un motiv vegetal cu albastru, turcoaz și alb, cu *cintamani*. Iznik sau Damasc, secolul al XVII-lea (PI. 2/14).
124. Vadu - Karaharman, cetate, *passim*. Fragment farfurie. L = 2,2 cm, l = 1,6 cm, gr = 0,6-0,8 cm. Caolin crem, compact, cu strat de angobă albă, smalț plumbifer verde-deschis. Fragmentul provine din buza farfuriei, în acest caz motivul decorativ a fost cel al *valurilor sparte*, cu albastru pe fond alb. Iznik, secolul al XVII-lea (PI. 2/3).
125. Vadu - Karaharman, cetate, *passim*. Fragment cană. L = 2,2 cm, l = 2 cm, gr = 0,4 cm. Caolin crem, angobă albă și smalț plumbifer. Decor: la exterior fond albastru închis cu linii rezervate în alb, posibil un motiv vegetal. Iznik, secolul al XVI-lea (PI. 2/9).

126. Vadu - Karaharman, cetate, *passim*. Fragment bol. L = 2,9 cm, l = 2 cm, gr = 0,4 cm. Argilă roșie, strat de angobă albă pe ambele părți, colorat cu verde turcoaz, smalț plumbifer, subțire, crăpat. La exterior este posibil să fi fost decorat numai în jumătatea superioară (sau numai pe margine). Atelier iranian sau anatolian, secolele XV-XVI (Pl. 6/11a-b).

127. Karaharman, 1988, *passim*. Fragment cană/bol. L = 2,3 cm, l = 1,1 cm, gr = 0,5 cm. Caolin crem, cu strat de angobă albă, smalț plumbifer deteriorat. Urma unui decor cu negru și albastru pe fond alb. Kutahya, secolul al XVIII-lea (Pl. 5/5).

BIBLIOGRAFIE

ARVANÍTI 2013 – S. I. Arvaníti, *I efyaloméni keramikí apó tin póli ton thivón 13os aiónas éos kai ópsimi othomanikí periodos (1204-1829). I martyria ton anaskafikón evrimáton pó tin periochí tis kadmeías*, Athena, 2 vol (teză de doctorat).

ATASOY & RABY 1994 – N. Atasoy & J. Raby, *Iznik. The Ottoman Pottery of Ottoman Turkey*, London, 1994.

CARSWELL 2005 – J. Carswell, *Iznik*, ed. II, London, 2005.

CHERA & CUSTUREA 1985 – C. Chera, G. Custurea, *Cercetările arheologice de la „Ghiaurchioi”-Vadu, jud. Constanța*, Comunicare la a XIX-a Sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1984, Târgoviște, 1985.

CUSTUREA 1983 – G. Custurea, *Cercetările arheologice din Necropola așezării medievale Ester-Târgușor*, MCA 14 (1983), p. 300-304.

CUSTUREA 1986 – G. Custurea, *Sondaajul arheologic de salvare de la Ester (jud. Constanța)*, MCA 16 (1986), p. 545-550.

CUSTUREA 1997 – G. Custurea, *Ester-Târgușor, jud. Constanța*, în CCAR, *Campaniile 1983-1992*, București, 1997, p. 32-33.

CUSTUREA 1999 – G. Custurea, *Târgușor-Vatra orașului medieval Ester*, în CCAR, *Campania 1999*, p. 150.

DINU 2009 – N. Dinu, *Ceramica otomană descoperită în Dobrogea*, *Pontica* 42 (2009), p. 323-345.

DINU 2010 – N. Dinu, *Ceramica otomană descoperită în Dobrogea*, *Pontica* 43 (2010), p. 303-320.

DINU 2016 – N. Dinu, *Observații privind ceramica otomană din Dobrogea (secolele XV-XIX)*, în: A. Stănică, G. Custurea, D. Stănică, E. Plopeanu (eds.), *Dobrogea. Coordonate istorice și arheologice*, Iași, 2016, p. 105-112.

HITZEL & JACOTIN 2005 – Fr. Hitzel, M. Jacotin, *Iznik: l'aventure d'une collection*, Paris, 2005.

Islamic Art 2014 – *Islamic Art and Indian Paintings*, Auction Catalogue, Florence Number Nine, Firenze, 2014.

IOSIPESCU, CUSTUREA & CHERA 1982 – S. Iosipescu, G. Custurea, C. Chera, *Raport preliminar asupra săpăturilor arheologice de la Cetatea Armanul Negru, comuna Corbu, județul Constanța*, Comunicare la a XVI-a Sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1981, Vaslui, 1982.

IOSIPESCU, CHERA & CUSTUREA 1986 – S. Iosipescu, C. Chera, G. Custurea, *Fortificația și așezarea medievală de la Vadu, jud. Constanța*, Comunicare la a XX-a Sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1985, Deva, 1986.

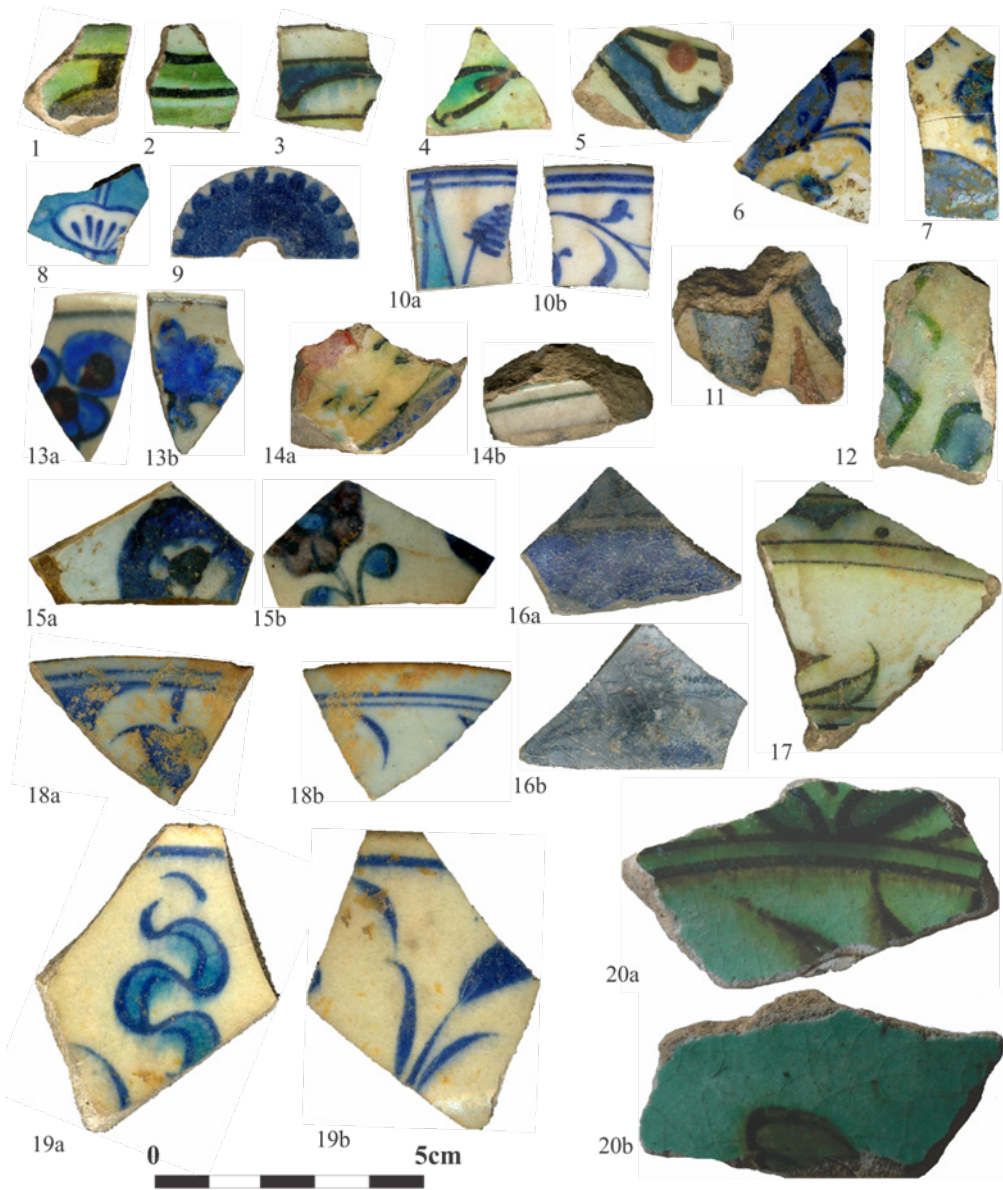
MATEESCU 1971 – T. Mateescu, *Une ville disparue de la Dobroudja - Karaharman*, *Tarih Enstitüsü Dergisi* 2 (1971), p. 297-343.

MATERNATI-BALDOUY & SOUSTIEL 2006 – D. Maternati-Baldouy, L. Soustiel, *Faiènces provençales et céramiques ottomanes: un collectionneur et mécène marseillais*, Avignon, 2006.

MILOŠEVIĆ & TOPIĆ 2010 – B. Milošević, N. Topić, *Dubrovački nalazi keramike iz Iznika*, *Starohrvatska prosvjeta* 3/37 (2010), p. 147-170.

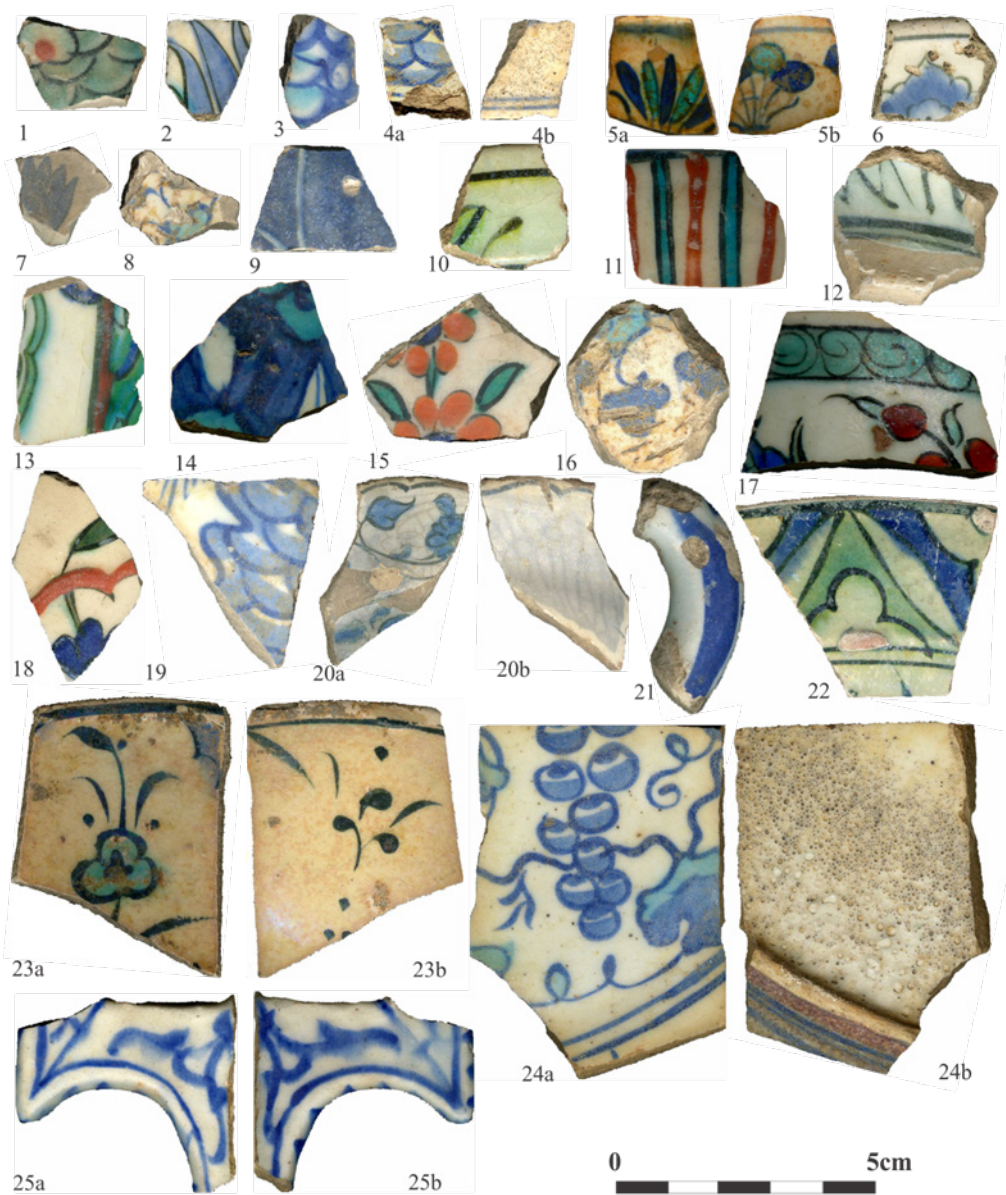
PLETNYOV 2004 – V. Pletnyov, *Italijanska mañolika ot Varna (XIV- XVII v.)/Italian majolica from Varna (XV- XVI c.)*, *Izvestija na Narodnija Muzey Varna* 40/55 (2004), p. 249-255.

YENIŞEHIROĞLU 2004 – F. Yenişehiroğlu, *Ottoman Ceramics in European Context*, *Muqarnas* 21 (2004), p. 373-382.



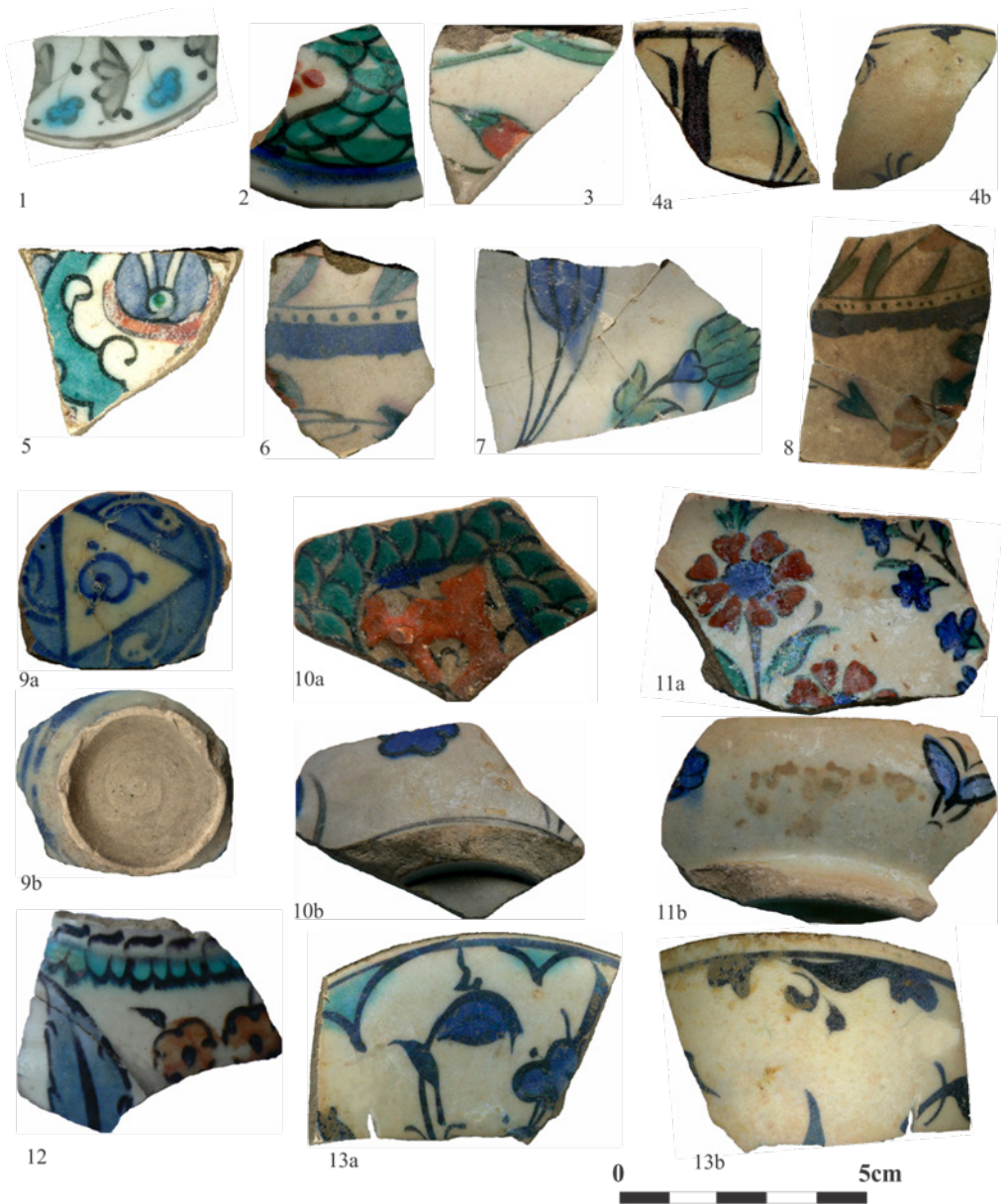
Pl. 1. Ceramică otomană, Iznik, secolele XVI-XVII: Târgușor-Ester (1-5, 11-12, 14, 17, 20); Vadu-Ghiaurchioi (6-10, 13, 15-16, 18-19).

Pl. 1. Ottoman pottery, Iznik, 16th-17th centuries: Târgușor-Ester (1-5, 11-12, 14, 17, 20); Vadu-Ghiaurchioi (6-10, 13, 15-16, 18-19).



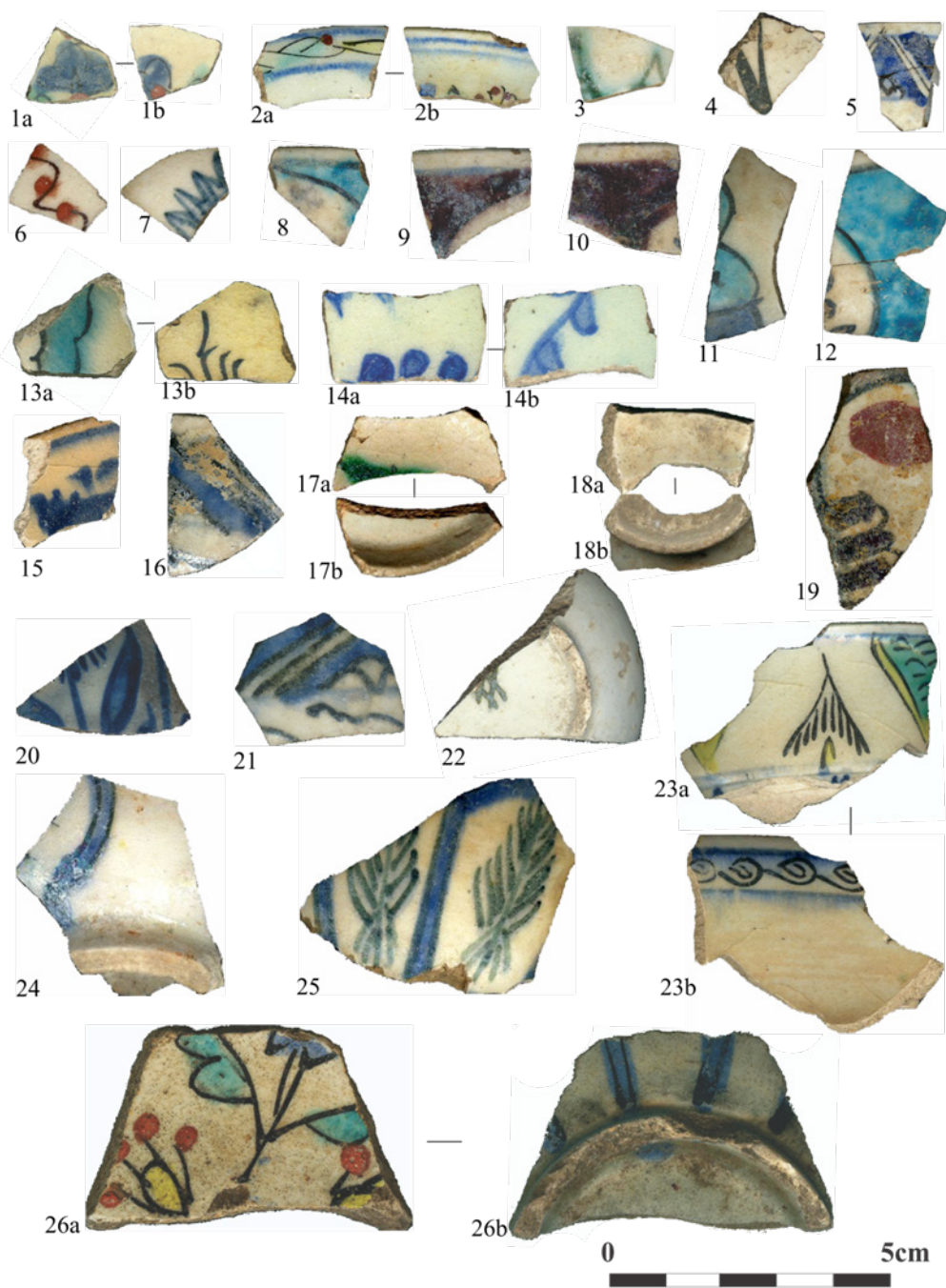
Pl. 2. Ceramică otomană, Iznik, secolele XVI-XVII: Vadu-Ghiaurchioi (4-5, 16, 19-20, 23-24); Vadu-Karaharman (1-3, 6-7, 9-15, 17-18, 21-22, 25).

Pl. 2. Ottoman pottery, Iznik, 16th-17th centuries: Vadu-Ghiaurchioi (4-5, 16, 19-20, 23-24); Vadu-Karaharman (1-3, 6-7, 9-15, 17-18, 21-22, 25).



Pl. 3. Ceramică otomană, Iznik, secolele XVI-XVII: Vadu-Karaharman (1-9, 11-12); Vadu-Ghiaurchioi (10, 13).

Pl. 3. *Ottoman pottery, Iznik, 16th-17th centuries: Vadu-Karaharman (1-9, 11-12); Vadu-Ghiaurchioi (10, 13).*

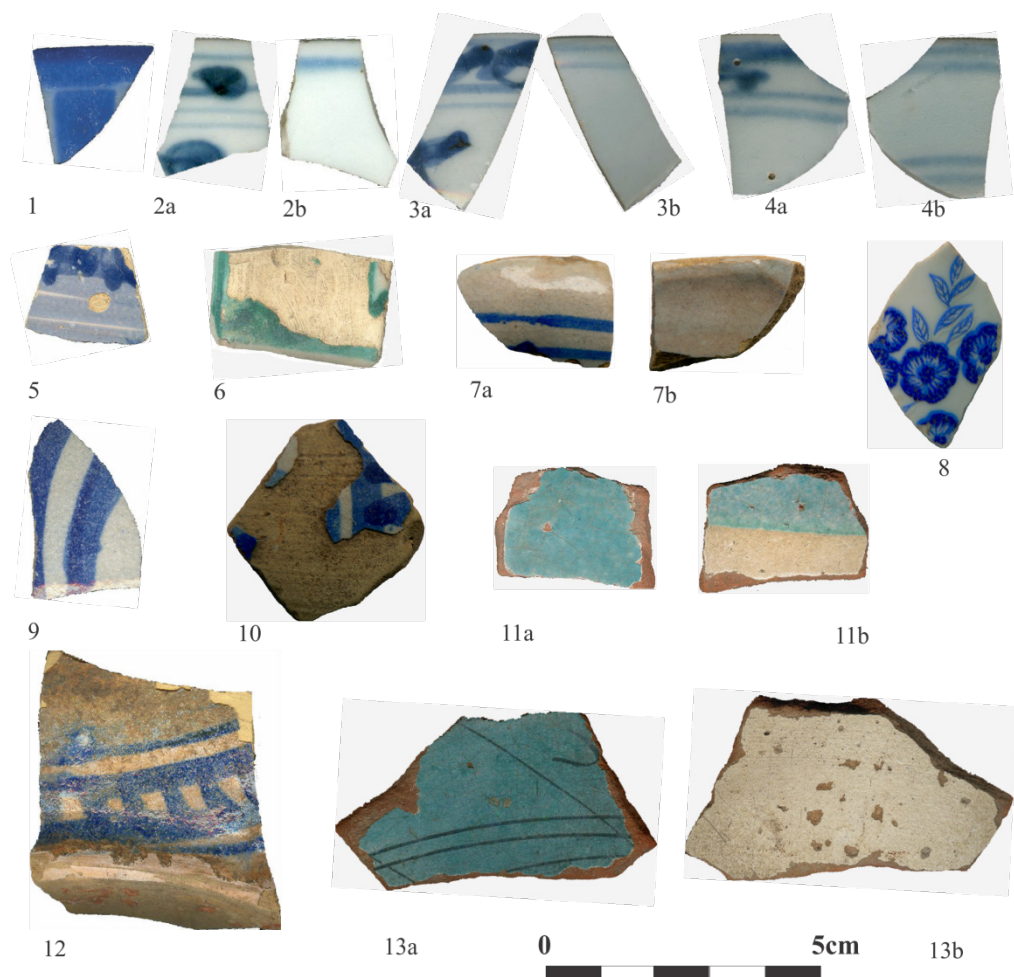


Pl. 4. Ceramică otomană, Kutahya, secolul al XVIII-lea: Târgușor-Ester (1-26).
 Pl. 4. Ottoman pottery, Kutahya, 18th century: Târgușor-Ester (1-26).



Pl. 5. Ceramică otomană, Kutahya, secolul al XVIII-lea: Vadu-Ghiaurchioi (4, 7, 12, 18, 23); Vadu-Karaharman (1-3, 5-11, 13, 15-16, 20-21).

Pl. 5. Ottoman pottery, Kutahya, 18th century: Vadu-Ghiaurchioi (4, 7, 12, 18, 23); Vadu-Karaharman (1-3, 5-11, 13, 15-16, 20-21).



Pl. 6. Ceramică diversă: porțelan China, secolele XVIII-XIX (1-4); maiolică europeană (5-7, 9-10, 12); porțelan Meissen (8); ceramică anatoliană/Iran, secolele XV-XVI (11, 13). Târgușor-Ester (1, 5), Vadu-Ghiaurchioi (2, 6-9, 12-13) și Vadu-Karaharman (3-4, 10-11).

Pl. 6. *Miscellaneous pottery: China porcelain, 18th-19th centuries (1-4); European majolica (5-7, 9-10, 12); Meissen porcelain (8); Anatolian pottery/Iran, 15th-16th centuries (11, 13). Târgușor-Ester (1, 5), Vadu-Ghiaurchioi (2, 6-9, 12-13) and Vadu-Karaharman (3-4, 10-11).*